

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΙ

ΤΖΑΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Επιβλέπων Καθηγητής: Λαδάς Ανέστης

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Μάρτιος 2023

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας 2000 - 2010 οι περισσότεροι άνθρωποι είχαν στο μυαλό τους ότι οι φορολογικοί παράδεισοι βρίσκονται σε κάποιο απομακρυσμένο ειδυλλιακό τοπίο, μακριά από τις φορολογικές αρχές και την επιτήρηση των θεσμών. Ωστόσο από την έναρξη την παγκόσμιας κρίσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος το 2008, οικονομολόγοι, πολιτικοί και οι αρμόδιες αρχές άρχισαν να παρατηρούν διεξοδικά το, παγκόσμιο πλέον, φαινόμενο των υπεράκτιων εταιριών. Δύο ήταν τα σίγουρα αποτελέσματα αυτής της παρατήρησης. Πρώτον, το ζήτημα των φορολογικών παραδείσων ήταν πολύ σημαντικότερο και μεγαλύτερο από ότι υπολόγιζαν. Δεύτερον, οι φορολογικοί παράδεισοι δεν ήταν απαραίτητα κάποιο υπερπόντιο και απομονωμένο μέρος, αλλά ήταν εφικτό να είναι ένα κρατίδιο, πριγκιπάτο ή βασίλειο πολύ κοντά στα οικονομικά κέντρα ανά τον πλανήτη (Shaxson, 2019).

Σύμφωνα με την μη-κερδοσκοπική οργάνωση International Consortium of Investigative Journalists, που απασχολεί περισσότερους από 280 δημοσιογράφους σε όλο τον κόσμο που διερευνούν περιπτώσεις φοροδιαφυγής και οικονομικού εγκλήματος, εκτιμάται πως το 10% του παγκόσμιου οικονομικού πλούτου βρίσκεται ανά πάσα στιγμή σε κάποιο φορολογικό παράδεισο μέσω κάποιας εικονικής εταιρείας (shell company) που δεν υφίσταται στην πραγματικότητα (Fitzgibbon & Hallman, 2020).

Ορμώμενος από τα παραπάνω αλλά και από την περαιτέρω βιβλιογραφία, δημιουργείται η παρούσα εργασία με σκοπό τον ορισμό, την δραστηριότητα και τις συνέπειες των φορολογικών παραδείσων και των υπεράκτιων εταιριών στην παγκόσμια οικονομία. Επιπλέον, αναζητούνται οι σύγχρονες μέθοδοι αντιμετώπισης των διαφυγόντων κερδών αλλά και ο γεωγραφικός προσδιορισμός των φορολογικών παραδείσων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο.....	4
1.1 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ - ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ.....	4
1.1.1 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ.....	4
1.1.2 ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ.....	4
1.2 ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ.....	5
1.3 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ.....	6

1.3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ.....	7
1.3.1.1 ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ.....	7
1.3.1.2 Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΡΧΗ: ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΛΒΕΤΙΑ - ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΪΝ - ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ.....	8
1.3.2 ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ.....	9
1.3.3 ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ.....	10
1.3.4 ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ.....	11
1.3.5 ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΤΟΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ.....	12
1.3.6 ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΤΟΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ.....	14
1.4 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΥΠΕΡΑΚΤΙΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ.....	15
1.4.1 ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ.....	15
1.4.2 ΟΙ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ.....	16
1.4.3 SHELL COMPANIES.....	16
1.4.3.1 ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΙΚΟΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ.....	17
1.4.3.2 ΕΝΕΡΓΕΣ ΚΑΙ ΜΗ-ΕΝΕΡΓΕΣ ΕΙΚΟΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ.....	18
1.5 ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΗ ΚΕΡΔΩΝ.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο.....	20
2.1 ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΙ.....	20
2.1.1 ΛΙΣΤΑ ΜΗ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΕ.....	20
2.1.1.1 ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΛΙΣΤΑ ΜΗ-ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΕ.....	22
2.1.2 ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ.....	23
2.1.2.1 Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ TAX JUSTICE NETWORK.....	25
2.2 ΔΙΑΡΡΟΕΣ ΚΑΙ ΣΚΑΝΔΑΛΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ.....	25
2.2.1 OFFSHORE LEAKS - 2013.....	26
2.2.2 LUXLEAKS - 2014.....	27
2.2.3 BAHAMAS LEAKS - 2016.....	27
2.2.4 PANAMA PAPERS - 2016.....	27
2.2.5 PARADISE PAPERS - 2017.....	31
2.2.6 PANDORA PAPERS - 2021.....	31
2.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΔΙΑΡΡΟΕΣ.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο.....	32

3.1 Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΣΤΗΝ ΕΞΩΧΩΡΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ.....	32
3.1.1 ΜΟΝΤΕΛΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟΝ ΨΗΦΙΑΚΟ ΚΟΣΜΟ.....	3
3.1.2 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΟΣΑ.....	34
3.1.3 Ο ΦΠΑ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ.....	35
3.1.4 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΣΕ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ.....	37
3.1.5 Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ ΣΤΟΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ.....	37
3.1.6 Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ.....	39
3.2 ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΥΠΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Η ΥΠΕΡΑΚΤΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ....	39
3.2.1 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΥΠΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΕ.....	41
3.2.2 ΝΟΜΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΚΡΥΠΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ.....	42
3.2.2.1 Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ.....	43
3.2.2.2 Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΕ.....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο.....	44
4.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ BIG 4...	44
4.2 ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ BIG 4.....	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο.....	46
5.1 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΟΥ ΕΚΑΝΑΝ ΧΡΗΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο.....	49
6.1 ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ...	49
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	50
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	52

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα φορολογικά έσοδα αποτελούν αναμφισβήτητα τον ακρογωνιαίο λίθο των οικονομικών συστημάτων των κρατών. Σύμφωνα με τον Γκίνογλου (2017), ο φόρος ορίζεται ως η υποχρεωτική καταβολή χρηματικού ποσού από τους πολίτες στο αντίστοιχο κράτος,

προκειμένου το τελευταίο να διαχειριστεί τις εκάστοτε δημοσιονομικές δαπάνες του. Οι συγκεκριμένες δαπάνες διαφέρουν από έτος σε έτος και σχετίζονται άμεσα με την δημοσιονομική πολιτική που εφαρμόζει κάθε κυβέρνηση (μισθοί δημοσίων υπαλλήλων, συνταξιοδοτικές δαπάνες, επιδόματα, κ.α.).

Μέσω των υπεράκτιων εταιριών και οργανισμών, πολλές χώρες (συμπεριλαμβανομένου των ισχυρότερων κρατών του G20 και του G8) χάνουν τα παραπάνω φορολογικά έσοδα που σχετίζονται άμεσα με την ευημερία και την ανάπτυξη των σύγχρονων κοινωνιών και οικονομιών. Πιο συγκεκριμένα, εταιρείες, οργανισμοί, αλλά ακόμα και φυσικά πρόσωπα χρησιμοποιώντας τους φορολογικούς παραδείσους ως μέθοδο φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής, δημιουργούν τον πλούτο τους σε ένα γεωγραφικό τόπο αλλά μεταφέρουν τον πλούτο αυτό σε ένα άλλο μέρος, με αποτέλεσμα το μέρος-τόπος-χώρα-κοινωνία που συνέφερε στην δημιουργία των προϊόντων και υπηρεσιών αυτών να μην κερδίζουν απολύτως τίποτα (Wigan,2014).

Οι λόγοι που οδηγούν στην δημιουργία και εκμετάλλευση των φορολογικών παραδείσων είναι προφανείς: νομικά και φυσικά πρόσωπα μεταφέρουν εκεί οικονομικά αποθέματα (είτε πραγματικά είτε εικονικά) προκειμένου να επωφεληθούν από τους χαμηλούς ή ανύπαρκτους φορολογικούς συντελεστές. Πιο συγκεκριμένα ωστόσο, σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Organization for Economic Cooperation and Development, OECD) υπάρχουν τέσσερις βασικοί παράγοντες - κίνητρα που ωθούν στην χρήση των φορολογικών παραδείσων: μηδενική ή σχεδόν μηδενική φορολόγηση, δυσχέρεια ανταλλαγής πληροφοριών, έλλειψη διαφάνειας και απουσία ουσιαστικών δραστηριοτήτων (CFI,2020).

Εντούτοις τα τελευταία 15 χρόνια οι παγκόσμιοι φορείς και οι χώρες που πλήττονται από την δραστηριότητα των φορολογικών παραδείσων έχουν κινητοποιηθεί προκειμένου να καταπολεμηθεί αυτό το φαινόμενο. Το 2015 ο ΟΟΣΑ σε συνεργασία με τις χώρες G20 δημιούργησαν το πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της διάβρωσης φορολογικής βάσης και μετατόπισης των κερδών.

Στην συνέχεια της εργασίας αναλύονται περαιτέρω ορισμοί, λόγοι, συνέπειες και τρόποι αντιμετώπισης που σχετίζονται με τους φορολογικούς παραδείσους και την παγκόσμια φορολογία. (oecd.com/endingoffshoreprofitshifting)

1.1 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ - ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ

Αρχικά θα πρέπει να ξεκαθαριστούν και να διαφοροποιηθούν οι έννοιες της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής.

Δυστυχώς είναι συχνό φαινόμενο η φοροδιαφυγή και η φοροαποφυγή να συγχέονται, ενώ στην πραγματικότητα αποτελούν δύο εντελώς ξεχωριστά κομμάτια στον τομέα της φορολογίας, ειδικότερα σε νομικό επίπεδο.

1.1.1 ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ

Η φοροαποφυγή μπορεί να αποτελεί μέρος του πλάνου ενός οργανισμού για καλύτερη διαχείριση των φορολογικών υποχρεώσεων. Αυτό σημαίνει πως η οικονομική οντότητα επιλέγει να δραστηριοποιηθεί και να επενδύσει με τέτοιο τρόπο ώστε ο φόρος που θα χρειαστεί να αποδώσει στο κράτος να είναι ο μικρότερος δυνατός. Κάτι τέτοιο δεν εμπίπτει στα όρια της οικονομικής εγκληματικότητας, αλλά φανερώνει ευελιξία και ευρηματικότητα του εκάστοτε οργανισμού, γεγονός καθόλα νόμιμο (Wang, 2020).

Είναι συχνό φαινόμενο άλλωστε νομικά και φυσικά πρόσωπα, προς το τέλος της οικονομικής χρήσης, να διαχειρίζονται έτσι της επενδύσεις τους προκειμένου να αποφύγουν φορολογικές επιβαρύνσεις. Για παράδειγμα, έστω ότι ένας επενδυτής έχει επενδύσει σε μια μετοχή ΑΒΓ. Αν ο επενδυτής για το συγκεκριμένο οικονομικό έτος έχει ευρύτερα κέρδη 10 χιλιάδες ευρώ αλλά η μετοχή ΑΒΓ διαρκώς πέφτει και είναι ζημιογόνα για 2 χιλιάδες ευρώ, μπορεί να την πουλήσει με ζημιά τον Δεκέμβριο προκειμένου να φορολογηθεί για 8 χιλιάδες ευρώ.

Η παραπάνω επενδυτική - φορολογική στρατηγική ονομάζεται tax harvesting και με αυτό τον τρόπο οι επενδυτές (άτομα ή οντότητες) χρησιμοποιούν τις ζημιές τους για σκοπούς φοροαποφυγής (Smith & Smith, 2008).

1.1.2 ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

Από την άλλη πλευρά η φοροδιαφυγή αποτελεί οικονομικό έγκλημα και εμπεριέχεται στο πλαίσιο της νομικής - οικονομικής παραβατικότητας.

Στην βιβλιογραφία διαφαίνεται διαχωρισμός μεταξύ της εγχώριας φοροδιαφυγής και της παγκόσμιας φοροδιαφυγής. Η φοροδιαφυγή σε εγχώριο επίπεδο αφορά κυρίως στην παραοικονομία και την αδήλωτη (“μαύρη”) εργασία. Με τον όρο παραοικονομία συμπεριλαμβάνονται το λαθρεμπόριο, παράνομες δραστηριότητες (λ.χ. ναρκωτικές ουσίες) και το ξέπλυμα χρήματος. Στην κατηγορία της παγκόσμιας φοροδιαφυγής δίνεται βαρύτητα στην διάβρωση της φορολογικής βάσης, στην μετατόπιση των κερδών και στην χρήση

υπεράκτιων εταιρειών με σκοπό την αποφυγή φόρου (Kemme, 2020), θέματα που αφορούν την παρούσα εργασία.

Σε κάθε περίπτωση, είτε το φυσικό είτε το νομικό πρόσωπο υπολογίζει αν τα οφέλη της προσπάθειας για φοροδιαφυγή υπερτερούν των ζημιών σε περίπτωση αποκάλυψης της απάτης. Φυσικά ακρογωνιαίο λίθο του εγχειρήματος της φοροδιαφυγής αποτελεί και το ρίσκο. Είναι κατανοητό πως διαφορετικούς κινδύνους αντιμετωπίζει ένας εν δυνάμει “φοροφυγάς” σε κάποια αναπτυσσόμενη χώρα της Ασίας ή της Αφρικής, και άλλους κινδύνους σε κάποια ανεπτυγμένη χώρα της Βόρειας Αμερικής ή της Ευρώπης. Με την παραπάνω διατύπωση όμως δεν εννοείται πως η φοροδιαφυγή αποτελεί χαρακτηριστικό οικονομικό γνώρισμα των αναπτυσσόμενων χωρών και δεν συμβαίνει ποτέ στις ανεπτυγμένες. Αντιθέτως στις σύγχρονες δημοκρατικές χώρες του δυτικού κόσμου η φοροδιαφυγή αποτελεί κι εκεί σημαντικό οικονομικό πρόβλημα. Για παράδειγμα στις Σκανδιναβικές χώρες (Σουηδία, Νορβηγία, Δανία) παρατηρείται πως μόνο το 3% του γενικού πληθυσμού φοροδιαφεύγει, αλλά το 0.01% των πλουσιότερων πολιτών τους δεν φορολογείται (παρατύπως, φοροδιαφεύγει) για ποσοστό έως και 30% του πλούτου του. Ακόμη χειρότερη είναι η κατάσταση για τους βαθύπλουτους ανθρώπους του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γαλλίας και της Ισπανίας, όπου δεν αποδίδουν φόρους (παρανόμως, φοροδιαφεύγουν) για το 40% της περιουσίας τους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία φαίνεται πως υπάρχει ένα μοτίβο συσχέτισης μεταξύ μεγέθους πλούτου και τάσης για φοροδιαφυγή. Αυτή η θετική συσχέτιση επιβεβαιώνεται σε γερμανική έρευνα που καταλήγει στο συμπέρασμα πως όσο μεγαλύτερο είναι το εισόδημα του φυσικού προσώπου τόσο πιθανότερο είναι να χρησιμοποιήσει τρόπους φοροδιαφυγής (Giese & Hoffman, 2000).

Είναι φανερό λοιπόν πως η φοροδιαφυγή βρίσκεται παντού, σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου, καθώς ανά πάσα στιγμή το 10% του παγκόσμιου Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος βρίσκεται σε κάποιο φορολογικό παράδεισο (Kemme et al., 2020).

1.2 Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής (Effective Tax Rate)

Ο κυριότερος λόγος ύπαρξης των φορολογικών παραδείσων είναι η σμίκρυνση των φορολογικών υποχρεώσεων των νομικών και φυσικών προσώπων, η οποία αποδίδεται λογιστικά με την επίτευξη του μικρότερου δυνατού Πραγματικού Φορολογικού Συντελεστή (ΠΦΣ, Effective Tax Rate, ETR). Ο ΠΦΣ για τα φυσικά πρόσωπα υπολογίζεται ως οι συνολικές φορολογικές υποχρεώσεις διά το συνολικό φορολογηθέν εισόδημα, ενώ για τις

εταιρείες υπολογίζεται ως οι συνολικές φορολογικές υποχρεώσεις διά τα κέρδη προ φόρων (CFI, 2022).

Ο Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής (Effective Tax Rate) έχει θετική συσχέτιση με τον Ονομαστικό Φορολογικό Συντελεστή (ΟΦΣ, Nominal Tax Rate, NTR), ο οποίος αφορά τους φορολογικούς συντελεστές που ορίζει κάθε χώρα. Συγκεκριμένα για την περίοδο 2011-2015, η συσχέτιση μεταξύ ΠΦΣ και ΟΦΣ για 63 εξεταζόμενες χώρες βρισκόταν στο 0,63, ενώ για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν στο 0,33 (σχεδόν στο μισό). Επιπρόσθετα για το ίδιο διάστημα παρατηρείται πως όσο μεγαλύτερη είναι μια Πολυεθνική Εταιρεία, τόσο μικρότερος είναι ο Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής. Από το δείγμα των παραπάνω 63 χωρών προκύπτει ότι ο ΠΦΣ των Πολυεθνικών εμπίπτει σε ένα εύρος μεταξύ 6% και 30% , με το Λουξεμβούργο να έχει τον μικρότερο εταιρικό ΠΦΣ στο 2% και την Νορβηγία τον μεγαλύτερο στο 48,7%. Εντός των πλαισίων της Ε.Ε., μετά το Λουξεμβούργο, οι χώρες με τον μικρότερο ΠΦΣ είναι η Ουγγαρία (7,5%), η Βουλγαρία (9,5%), η Κύπρος (9,6%), η Ολλανδία (10,4%) και η Λετονία (10,6%), ενώ με τον μεγαλύτερο ΠΦΣ είναι η Ιταλία και η Ελλάδα με 30,4% και 28,4% αντιστοίχως. Οι ισχυρότερες οικονομίες της Ευρώπης, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία και Γερμανία έχουν ΠΦΣ 14,9%, 16,7%, 19,6% αντίστοιχα, με το μέσο εύρος του ΠΦΣ για την Ε.Ε. να είναι 12% έως 20%.

Η χαμηλή θετική συσχέτιση μεταξύ ΠΦΣ και ΟΦΣ για τα 28 κράτη-μέλη επιβεβαιώνεται από την διαφορά του μη σταθμισμένου μέσου όρου του ΠΦΣ που είναι 15% και του μέσου ΟΦΣ που είναι 23%. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα της παραπάνω διαφοράς είναι και πάλι το Λουξεμβούργο με ΟΦΣ ύψους 29% και ΠΦΣ ύψους μόλις 2%, δηλαδή οι πολυεθνικές εταιρείες πληρώνουν κατά προσέγγιση 27% λιγότερο από τον Ονομαστικό Φορολογικό Συντελεστή. Η Ελλάδα είναι η χώρα με την μεγαλύτερη ποσοστιαία διαφορά ΠΦΣ (28%) και ΟΦΣ (24%), $28\% - 24\% = 4\%$, δηλαδή οι εταιρείες καλούνται να πληρώσουν στην πραγματικότητα κατά μέσο όρο 4% περισσότερο από τον Ονομαστικό Φορολογικό Συντελεστή (Janský,2019).

1.3 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ

Στις παραπάνω παραγράφους αναφέρεται διαρκώς ο όρος φορολογικός παράδεισος κι αυτό γιατί αποτελεί το βασικό όχημα στην παγκόσμια φοροδιαφυγή και ως εκ τούτου στην παγκόσμια φορολογία. Συνώνυμη (και όχι Ταυτόσημη) έννοια είναι ο όρος υπεράκτιο οικονομικό κέντρο (offshore financial centre, OFC) που χρησιμοποιεί το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Σύμφωνα με το ΔΝΤ (International Monetary Fund, IMF, 2000) τα υπεράκτια οικονομικά κέντρα είναι χώρες- κράτη- κρατίδια- τόποι όπου παρέχονται υπεράκτιες

χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, δηλαδή χρηματοοικονομικές υπηρεσίες σε νομικά και φυσικά πρόσωπα που δεν αποτελούν πολίτες του εκάστοτε κράτους. Τέτοιες υπηρεσίες συμπεριλαμβάνουν οικονομικές συναλλαγές, δοσοληψία δανείων, καταθέσεις χρηματικών ποσών και επενδύσεις. (IMF, 2020).

1.3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ

1.3.1.1 ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΕΩΣ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

Με βάση τα διαθέσιμα ιστορικά δεδομένα, η εμφάνιση των πρώτων φορολογικών παραδείσων συμβαίνει τον 2ο αιώνα π.Χ. στην Αρχαία Ελλάδα. Εκείνη την περίοδο οι Αθηναίοι επέβαλαν φόρο ύψους 2% επί των εξαγωγών και των εισαγωγών των εμπορών (Mara,2015). Επιπρόσθετα οι Αθηναίοι είχαν ήδη δημιουργήσει το συνέδριο των λογιστών, οι οποίοι επέβλεπαν, έλεγχαν και επιτηρούσαν οικονομικά στοιχεία σχετικά με το αθηναϊκό κράτος. Μέρος της αυστηρής επιτήρησης (για την εποχή) ήταν και ο νόμος του 400 π.Χ. που υποχρέωνε του πλούσιους κατοίκους της πόλης να δημοσιεύουν στοιχεία της οικονομικής τους κατάστασης (Νεγκάκης & Ταχυνάκης,2017).

Για να αποφύγουν αυτο το κόστος και την επαυξημένη επιτήρηση, από το 166 π.Χ. και για περίπου έναν αιώνα, οι μεγαλο-έμποροι και οι αριστοκράτες (κυρίως της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας) χρησιμοποιούσαν το νησί της Δήλου ως ενδιάμεσο σταθμό για την διεξαγωγή του εμπορίου στην Ανατολική Μεσόγειο. Η Δήλος πέρα από την σημαντική της γεωγραφική θέση δεν χρέωνε δασμούς και φόρους στις αγοραπωλησίες και τις εισαγωγές-εξαγωγές, με αποτέλεσμα να γίνεται γρήγορα ένα από τα σημαντικότερα οικονομικά κέντρα της εποχής αλλά και ο πρώτος τόπος ιστορικά με χαρακτηριστικά φορολογικού παραδείσου (Raposo & Mourao, 2013).

Μετά την χαρακτηριστική περίπτωση της Δήλου και μέχρι την νεότερη ιστορία, οι φορολογικοί παράδεισοι λειτουργούσαν με τον ίδιο περίπου τρόπο, με σχεδόν καμία ουσιαστική εξέλιξη στην διαφοροποίηση της μεθοδολογίας. Πόλεις ή χωριά κοντά σε μεγάλα οικονομικά κέντρα εξυπηρετούσαν ως μέρη αποφυγής πρόσθετων επιβαρύνσεων. Ευρέως γνωστό είναι το παράδειγμα του Βατικανού όπου από το 750 μ.Χ. ο πάπας απολάμβανε μηδενική φορολόγηση, σε περιουσία και σε συναλλαγές, ενώ στην περιοχή της Ρώμης (αλλά και ευρύτερα στην Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία) είχαν δημιουργηθεί ολοκληρωμένα συστήματα ελέγχου και φορολόγησης. Συγκεκριμένα υπήρχαν αυστηροί θεσμοί και ελεγκτικοί μηχανισμοί για την αποτίμηση και συλλογή των φορολογικών υποχρεώσεων που προέβλεπαν επιτήρηση των απαραίτητων παραστατικών και έγκριση από αρμόδιους φορείς (Νεγκάκης & Ταχυνάκης 2013).

1.3.1.2 Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΡΧΗ: ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΕΛΒΕΤΙΑ-ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΙΝ-ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Μέχρι και τις αρχές του 20ου αιώνα, όπως φαίνεται και από τα προηγούμενα παραδείγματα, τα χαρακτηριστικά των φορολογικών παραδείσεων εμφανίζονταν σε τοπικό επίπεδο.

Παρόμοια παραδείγματα με αυτά τα χαρακτηριστικά εμφανίζονται ,και πάλι σε τοπικό επίπεδο, στις Αμερικανικές Πολιτείες Delaware και New Jersey αλλά και σε νησιά της Καραϊβικής την περίοδο της ακμής των πειρατών. Ωστόσο η εμφάνιση τους στο σύνολο ενός κράτους έγινε μετά την λήξη του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου. Στα τέλη της δεκαετίας του 1920 και μετά από τον σκληρότερο πόλεμο στην ιστορία, τράπεζες και επιχειρήσεις υπέβαλαν μαζικά πτώχευση σε Γερμανία και Αυστρία. Σε αυτή την γενικευμένη οικονομική αστάθεια της εποχής η Ελβετία προσπάθησε να θωρακίσει το τραπεζικό της σύστημα προσφέροντας αδιαφάνεια στους καταθέτες. Αυτό το κατάφερε εν τέλει με τον Τραπεζικό Νόμο του 1934 (Swiss Banking Act 1934, Article 47), όπου κατοχυρώθηκε στο ποινικό δίκαιο το δικαίωμα της προστασίας των δεδομένων των καταθετών. Συγκεκριμένα, οι καταθέτες διέθεταν προστασία των καταθέσεών τους όχι μόνο από τα κράτη του εξωτερικού, αλλά και από τους ελβετικούς θεσμούς.

Την ίδια περίοδο το Λιχτενστάιν βασισμένο στα πρότυπα της Ελβετίας, που χρησιμοποιούσε επίσης το ελβετικό φράγκο ως επίσημο νόμισμα από το 1924, θέσπισε νόμους αστικού δικαίου προστατεύοντας τους επενδυτές και τις καταθέσεις τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της μετατροπής του Λιχτενστάιν σε εν δυνάμει φορολογικό παράδεισο είναι η δημιουργία ενός νέου τύπου εταιρείας, του περίφημου Anstalt. Το Anstalt αποτελεί μία καινούργια νομική μορφή οικονομικής οντότητας, που χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα στο Λιχτενστάιν, όπου έχει έναν υβριδικό χαρακτήρα κεφαλαιουχικής εταιρείας και οργανισμού-ιδρύματος. Με αυτή την καινοτομία στο χώρο του Εταιρικού Δικαίου δεν υπήρχαν περιορισμοί σχετικά με την εθνικότητα των επενδυτών και των καταθετών της χώρας.

Πρωτοπόρος στην δημιουργία πρόσφορου εδάφους για τους φορολογικούς παραδείσους αποτελεί και το Λουξεμβούργο, όπου αναπτύσσονται ταχύτατα οι εταιρείες διαχείρισης χαρτοφυλακίου, γνωστές ως holding companies. Για να ωθήσει την εισροή ξένων κεφαλαίων στην χώρα μέσω των holding companies, το Λουξεμβούργο στις 31 Ιουλίου του 1929 θεσπίζει νόμο όπου τις απαλλάσει από τον φόρο εισοδήματος. (Palan, 2009)

Στις παραπάνω χώρες γίνεται αντιληπτό πως εμφανίζονται τα σύγχρονα χαρακτηριστικά των φορολογικών παραδείσεων, δηλαδή της αδιαφάνειας (Ελβετία), των πολύπλοκων νομικών μορφών (Λιχτενστάιν, Λουξεμβούργο) και της μηδενικής φορολόγησης (Λουξεμβούργο).

Σημαντική σημείωση είναι και το γεγονός πως οι τρεις χώρες είτε συνορεύουν (Ελβετία-Λιχτενστάιν) είτε βρίσκονται πολύ κοντά γεωγραφικά στην Κεντρική Ευρώπη.

1.3.2 ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ

Σύμφωνα με το Corporate Finance Institute (CFI) τα μεγαλύτερα υπεράκτια οικονομικά κέντρα (OFCs) υπάρχουν διάσπαρτα σε όλο τον πλανήτη. Παρακάτω παρατίθενται οι κορυφαίοι φορολογικοί παράδεισοι για το CFI το 2020, αλλά και οι λόγοι που τους καθιστούν τόσο ψηλά:

α) Νησί των Βερμούδων: Βρίσκεται στον Ατλαντικό Ωκεανό και αποτελεί υπερπόντιος τόπος ιδιοκτησίας του Ηνωμένου Βασιλείου. Το 2016 χαρακτηρίστηκε από τον οργανισμό Oxfam ο χειρότερος φορολογικός παράδεισος λόγω του μηδενικού φορολογικού συντελεστή και της απουσίας της φορολογίας εισοδήματος.

β) Ολλανδία: Κεντρική Ευρώπη. Οι κυβερνήσεις της Ολλανδίας παρέχουν διάφορες φοροελαφρύνσεις και φοροαπαλλαγές για να γίνει ελκυστική η χώρα σε ξένες επενδύσεις. Το 2016 μέρος αυτών των φοροελαφρύνσεων υπολογίζεται ότι κόστισε 1,2 δισεκατομμύρια ευρώ για τα ολλανδικά ταμεία.

γ) Λουξεμβούργο: Κεντρική Ευρώπη. Το Λουξεμβούργο παρέχει και αυτό φοροελαφρύνσεις σε ξένα κεφάλαια καθώς και μηδενικό παρακρατούμενο φόρο.

δ) Νήσοι Κέιμαν: Τρία νησιά που βρίσκονται στην Καραϊβική Θάλασσα και έχουν μηδενικό συντελεστή σε όλους τους φορολογικούς τομείς, όπως φόρος εισοδήματος, φόρος υπεραξίας, φόρος επί παροχής υπηρεσιών, διάφοροι εταιρικοί φόροι όπως και φόρο ξένων κεφαλαίων.

ε) Σιγκαπούρη: Ασία. Υπάρχουν φορολογικοί συντελεστές οι οποίοι είτε είναι μικρότεροι είτε αποφεύγονται για εταιρίες διαχείρισης χαρτοφυλακίου (holding companies).

στ) Νησιά της Μάγχης (Channel Islands): Βρίσκονται στην κεντρική Ευρώπη, μεταξύ της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Παρότι το Ηνωμένο Βασίλειο διαχειρίζεται θέματα που έχουν σχέση με την ασφάλεια και την εξωτερική πολιτική των Νησιών της Μάγχης, αυτά δεν αποτελούν ιδιοκτησία του και δεν ανήκουν στην Βρετανική Κοινοπολιτεία. Εκεί δεν επιβάλλονται φόροι εισοδήματος όπως δεν επιβάλλονται και φόροι προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ).

ζ) Νήσος Μαν (Isle of Man): Είναι έδαφος της Μεγάλης Βρετανίας και βρίσκεται στην Ιρλανδική Θάλασσα. Δεν επιβάλλονται φόροι όπως φόρος κύκλου εργασιών, φόρος υπεραξίας, φόρος μεταβίβασης κεφαλαίου αλλά υπάρχει φόρος εισοδήματος, ο οποίος ωστόσο διατηρείται σε χαμηλά ποσοστά που δεν ξεπερνούν το 20%.

η) Μαυρίκιος: Ο Μαυρίκιος είναι νησιωτική χώρα στην Ανατολική Αφρική, όπου υπάρχουν χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές και μηδενικός φόρος παρακράτησης.

θ) Ελβετία: Κεντρική Ευρώπη. Ανάλογα με την πολιτική της εκάστοτε τράπεζας που εδρεύει στην Ελβετία οι καταθέτες μπορούν να έχουν πλήρη ή μερική φοροαπαλλαγή.

ι) Ιρλανδία: Βόρεια Ευρώπη. Η Ιρλανδία αποτελεί ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα όσον αφορά την φορολόγηση και τους φορολογικούς παραδείσους, καθώς οι αρχές και τα κυβερνητικά στελέχη αρνούνται αυτόν τον χαρακτηρισμό. Παρόλα αυτά όμως η Apple, μία από τις μεγαλύτερες πολυεθνικές εταιρείες, χρησιμοποιεί τον φορολογικό και νομοθετικό πλαίσιο της Ιρλανδίας προκειμένου να απολαμβάνει φορολογικές επιβαρύνσεις.

(CFI,2020)

1.3.3 ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Φαινομενικά η φοροδιαφυγή και η φοροαποφυγή του φόρου εισοδήματος και η αδιαφάνεια είναι τα μόνα πλεονεκτήματα που έχουν να προσφέρουν οι φορολογικοί παράδεισοι στις υπεράκτιες εταιρείες. Παρ' ότι όντως τα παραπάνω αποτελούν τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά των υπεράκτιων οικονομικών κέντρων, δεν είναι τα μόνα. Σύμφωνα με την πολυεθνική εταιρεία Offshore Protection που παρέχει χρηματοοικονομικές και νομικές υπηρεσίες σχετικά με την υπεράκτια δραστηριότητα, υπάρχουν αρκετοί ακόμη λόγοι που ενθαρρύνουν την δημιουργία των φορολογικών παραδείσων. Συγκεκριμένα:

α) Μηδενικοί φορολογικοί συντελεστές ή κρατικές επιβαρύνσεις σε διάφορες οικονομικές πτυχές. Οι χώρες που εξυπηρετούν ως φορολογικοί παράδεισοι έχουν συνήθως μηδενικό φορολογικό συντελεστή επί των μερισμάτων, επί των τόκων εισπρακτέων, επί της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων, επί της μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων κ.α.(λ.χ. Νήσοι Κέιμαν, Αντίγκουα). Για τους παραπάνω λόγους γίνεται κατανοητό γιατί και φυσικά πρόσωπα (πέρα από εταιρείες) επιλέγουν είτε να καταθέσουν είτε να επενδύσουν σε υπεράκτια οικονομικά κέντρα.

β) Διευκόλυνση στην δημιουργία νέων νομικών μορφών και ολόκληρων οντοτήτων. Στους περισσότερους φορολογικούς παραδείσους η διαδικασία (γραφειοκρατία) και η δημιουργία νέων τύπων εταιρειών αλλά και οργανισμών (συγχωνεύσεις, εξαγορές) είναι πολύ απλή και οικονομική σε αντίθεση με τα πολύπλοκα και κοστοβόρα συστήματα των περισσότερων αναπτυγμένων κρατών. Για παράδειγμα η νομική μορφή Anstalt, που αναφέρθηκε παραπάνω (βλ. Κεφάλαιο 1ο , Υποπαράγραφο 1.2.1.2), που δημιουργήθηκε στο Λουξεμβούργο και υπάρχει έως και σήμερα.

γ) Προστασία περιουσιακών στοιχείων και κεφαλαίων. Οι φορολογικοί παράδεισοι κατά πλειοψηφία δεν εμπεριέχονται σε συμφωνίες περί ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών (Tax Information Exchange Agreements, TIEAs), οπότε οι καταθέτες και οι υπεράκτιες εταιρείες προστατεύονται νομικά από θεσμούς του εξωτερικού. Επιπρόσθετα λόγω της αδιαφάνειας, οι υπεράκτιες εταιρείες πέρα από την φορολογική αδιαφάνεια απολαμβάνουν και ασφάλεια των δεδομένων τους απέναντι σε πιστωτές, χρέη κ.α. του εξωτερικού. Όπως γίνεται κατανοητό οι φορολογικοί παράδεισοι δίνουν πολλές διευκολύνσεις, πέραν της φορολογίας εισοδήματος και της οικονομικής αδιαφάνειας, ώστε να προσελκύσουν ξένα κεφάλαια εντός της επικράτειάς τους. (Offshore Protection, 2022)

1.3.4 ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Εκτός φυσικά από τα πλεονεκτήματα που προσφέρουν οι φορολογικοί παράδεισοι, ελλοχεύουν και διάφοροι κίνδυνοι και δυσκολίες που αποτρέπουν μια εταιρεία να γίνει υπεράκτια (offshore) και να δραστηριοποιηθεί σε ένα υπεράκτιο χρηματοοικονομικό κέντρο (offshore financial center, OFC).

α) Υποψίες για τις οικονομικές αρχές - Συχνοί Οικονομικοί Έλεγχοι. Ιδιαίτερα τις τελευταίες δύο δεκαετίες τα βλέμματα παγκόσμιων οργανισμών όπως ο ΟΟΣΑ (OECD), η Ευρωπαϊκή Ένωση, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF) κ.α. έχουν ασχοληθεί εκτενώς με τα διαφυγόντα κέρδη από φορολογικά έσοδα των αναπτυγμένων κρατών σε υπεράκτια οικονομικά κέντρα. Με όλη αυτή την προσοχή και τις υποψίες για φοροδιαφυγή και για δραστηριότητες σχετικές με παράνομες πράξεις, όταν μία εταιρεία αποφασίζει να γίνει υπεράκτια σε κάποιο φορολογικό παράδεισο, αμέσως τραβάει την προσοχή των τοπικών αρχών. Έτσι μπορεί να λαμβάνει συχνότερους φορολογικούς ελέγχους με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η δραστηριότητά της.

β) Ανησυχία για την πιστότητα και την εγκυρότητα της επιχείρησης. Λόγω όλης της αδιαφάνειας που ακολουθεί τους φορολογικούς παραδείσους είναι πολύ πιθανό πελάτες, προμηθευτές και επενδυτές να μην θέλουν να ασχοληθούν με την εκάστοτε υπεράκτια εταιρεία. Επειδή τα οικονομικά στοιχεία είτε δεν εκτίθενται είτε εκτίθενται κατά το δοκούν οι πελάτες της εταιρείας κινδυνεύουν να χάσουν τους προμηθευτές τους, οι προμηθευτές να χάσουν τους πελάτες τους και οι επενδυτές να χάσουν τα κεφάλαιά τους. Αυτός ο κίνδυνος παρότι υπάρχει σε οποιαδήποτε περίπτωση οικονομικής δραστηριότητας, στις περιπτώσεις

των υπεράκτιων εταιρειών είναι εξαιρετικά δύσκολο να υπολογιστεί με ακρίβεια χωρίς έγκυρα και ακριβή οικονομικά στοιχεία.

γ) Δυσκολία ανοίγματος και διατήρησης λογαριασμών σε μεγάλες παγκόσμιες τράπεζες. Λόγω της φήμης των φορολογικών παραδείσων και της αδιαφάνειας, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, πολλά από τα μεγαλύτερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του πλανήτη αρνούνται την πρόσβαση σε υπεράκτιες εταιρείες με δραστηριότητα σε φορολογικούς παραδείσους. Αυτό συμβαίνει λόγω της χαμηλής πιστοληπτικής αξιοπιστίας των υπεράκτιων εταιρειών που μπορούν ευκολότερα, και χωρίς πρωτότερες ενδείξεις, να αθετήσουν τις δανειακές υποχρεώσεις τους.

(Offshore Protection, 2022)

1.3.5 ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΤΟΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

Για να προσφέρει τις προαναφερθείσες διευκολύνσεις και δυνατότητες, ο τόπος (χώρα-κρατίδιο-πριγκιπάτο) που εξυπηρετεί ως φορολογικός παράδεισος θα πρέπει να απολαμβάνει και ο ίδιος κάποια οφέλη για τους κατοίκους του.

Ένα πολύ βασικό επιχείρημα που ωθεί ένα μέρος στην μετατροπή του σε φορολογικό παράδεισο είναι η ανεργία. Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, ιδιαίτερα σε αναπτυσσόμενες χώρες που έχουν έλλειψη στον πρωτογενή τομέα παραγωγής, μπορούν να μειωθούν δραστικά με την εισροή μεγάλων ξένων κεφαλαίων. Ωστόσο αυτό δεν είναι αληθές σε κάθε περίπτωση. Μπορεί πράγματι να δημιουργούνται εκατοντάδες υπεράκτιες εταιρείες και εταιρείες διαχείρισης χαρτοφυλακίου (holding company) που διαχειρίζονται και συναλλάσσονται υπέρογκα ποσά σε φορολογικούς παραδείσους, όμως η φύση των υπεράκτιων εταιρειών δεν χρειάζεται μεγάλο όγκο εργατικού δυναμικού. Σε αυτόν τον τομέα δραστηριότητας (παροχή υπηρεσιών) απασχολούνται κυρίως ειδικά εξειδικευμένοι άνθρωποι (συνήθως δικηγόροι και λογιστές) και ο αριθμός τους δεν χρειάζεται να είναι μεγάλος όπως για παράδειγμα στον τομέα της πρωτογενούς παραγωγής. Χαρακτηριστική περίπτωση που επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό ότι η ανεργία δεν καταπολεμάται πάντα στους φορολογικούς παραδείσους είναι το Νησί Νόρφολκ (Norfolk Island) που βρίσκεται στον Ειρηνικό Ωκεανό ανάμεσα σε Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία. Το νησί αυτό εξυπηρετούσε παλαιότερα ως φορολογικός παράδεισος και σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία το 1972 λειτουργούσαν εκεί 1450 εταιρείες, σχεδόν δηλαδή όσο και ολόκληρος ο πληθυσμός του. Παρόλα αυτά όμως μόνο το 25% των κατοίκων του νησιού συνδεόταν και επωφελούνταν από αυτές τις εταιρείες, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητάς τους αναλάμβαναν δικηγορικά και λογιστικά γραφεία στην γειτονική Αυστραλία.

Ο τομέας των χρηματοπιστωτικών/χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων είναι ένα πεδίο που δημιουργεί θέσεις εργασίας στους μόνιμους κατοίκους του φορολογικού παραδείσου, καθώς υπάρχει ζήτηση για διαχειριστές, λογιστές, εσωτερικούς ελεγκτές (και λοιπές υπηρεσίες) των ξένων κεφαλαίων. Και σε αυτή την περίπτωση όμως σπάνια οι ντόπιοι αναλαμβάνουν υψηλόβαθμες θέσεις, καθώς σε αυτές εργάζονται στελέχη από τον τόπο της κύριας δραστηριότητας της εταιρείας.

Ένα δεύτερο επιχείρημα που διατυπώνεται υπέρ των φορολογικών παραδείσων είναι η ανάπτυξη της οικοδομικής δραστηριότητας. Ενώ αυτό ισχύει, καθώς όλες αυτές οι υπεράκτιες εταιρείες έχουν ανάγκη από έναν φυσικό χώρο για την δημιουργία τους, αυτός ο χώρος τις περισσότερες φορές είναι πολύ μικρός στα πλαίσια ενός γραφείου ή ενός στούντιο, με αποτέλεσμα τα κόστη για την ανέγερση ή ανακαίνιση κτιρίων-χώρων να είναι πολύ μικρά. Επιπρόσθετα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν σε φορολογικούς παραδείσους διευκολύνουν την πρόσβαση του κράτους αλλά και των πολιτών του σε ξένα νομίσματα και αγορές. Αυτή η διευκόλυνση πρόσβασης σε διεθνείς αγορές δίνει την δυνατότητα για άντληση κεφαλαίων (μέσω ομολόγων άλλων κρατών) και επενδύσεων σε ισοτιμίες που ενθαρρύνουν την οικονομική δραστηριότητα και ανάπτυξη.

Οι κυβερνήσεις - διοικήσεις των φορολογικών παραδείσων επωφελούνται επίσης από κάποιους έμμεσους φόρους ή εισφορές. Μπορεί αυτοί οι φόροι να είναι εγχώριοι με την μορφή φόρων προστιθέμενης αξίας ή με την μορφή κάποιας πάγιας εισφοράς για την δραστηριοποίηση στην περιοχή. Για παράδειγμα στην περίπτωση που μια τράπεζα επιχειρεί και εντός και εκτός των συνόρων ενός φορολογικού παραδείσου, μπορεί να μην φορολογείται για τις υπεράκτιες δραστηριότητες αλλά να φορολογείται κανονικά για τις εγχώριες δραστηριότητες.

Τέλος οι φορολογικοί παράδεισοι προσελκύουν τουρισμό και μετανάστες. Πολλοί τουρίστες επισκέπτονται τους φορολογικούς παραδείσους είτε επειδή αποτελούν κάποιο ελκυστικό τόπο διακοπών (λ.χ. Νησιά Κέιμαν, Μάλτα) είτε για επιχειρηματικούς λόγους (επιχειρηματικός τουρισμός). Επιπλέον ξένοι συνταξιούχοι και οικονομικά εύποροι μπορούν να μετακομίσουν μόνιμα σε υπεράκτια οικονομικά κέντρα προκειμένου να απολαμβάνουν υψηλότερο επίπεδο ζωής με πολύ χαμηλότερο κόστος από ότι σε αναπτυγμένες χώρες του δυτικού πολιτισμού.

(Casanegra de Jantscher, 1976)

1.3.6 ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΤΟΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

Είναι κατανοητό πως αν τα υπεράκτια οικονομικά κέντρα απολάμβαναν μόνο πλεονεκτήματα τότε γρήγορα ολόκληρη η υφήλιος θα μετατρεπόταν σε έναν φορολογικό παράδεισο, κάτι που φυσικά δεν ισχύει.

Αρχικά, σημαντικό ρόλο στους κινδύνους που αντιμετωπίζει ένα κράτος στην μετατροπή του σε φορολογικό παράδεισο παίζει η ευρύτερη ανάπτυξη και το οικονομικό μέγεθος αυτού.

Ιδιαίτερος στις περιπτώσεις των αναπτυσσόμενων χωρών, όπου η υπεράκτια δραστηριότητα καταλαμβάνει ένα μεγάλο μέρος του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ), ο κίνδυνος αποτυχίας επίτευξης των αναμενομένων αποτελεσμάτων είναι υψηλός. Αυτό συμβαίνει γιατί, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στα υπεράκτια οικονομικά κέντρα στην πλειοψηφία τους δεν δημιουργούν στοιχεία Πάγιου Ενεργητικού.

Αντιθέτως οι offshore εταιρείες δημιουργούν κυρίως περιουσιακά στοιχεία του

Κυκλοφορούντος Ενεργητικού (όπως τα ταμειακά διαθέσιμα) και πιο συγκεκριμένα Άυλων Περιουσιακών Στοιχείων (όπως η υπεραξία και τα πνευματικά δικαιώματα). Τα στοιχεία του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού όμως είναι εύκολα μεταβαλλόμενα και στερούνται σταθερότητας με αποτέλεσμα πολύ γρήγορα μια υπεράκτια εταιρεία να μπορεί να καταρρεύσει.

Το χρηματοπιστωτικό και χρηματοοικονομικό σύστημα του εκάστοτε φορολογικού παραδείσου κινδυνεύει επίσης από την αστάθεια και την ευελιξία των υπεράκτιων εταιρειών που αναφέρθηκε παραπάνω. Οι τράπεζες, οι ασφαλιστικές και οι λοιπές εταιρείες χρηματοοικονομικών υπηρεσιών ενώ προσφέρουν στην πραγματική οικονομία του τόπου, βασίζονται κυρίως στις υπεράκτιες εταιρείες. Στην περίπτωση που οι υπεράκτιες εταιρείες είτε χρεοκοπήσουν είτε αποφασίσουν να εγκαταλείψουν τον φορολογικό παράδεισο, το χρηματοπιστωτικό σύστημα θα καταρρεύσει.

Οι φορολογικοί παράδεισοι είναι επίσης ιδιαίτερα ευαίσθητοι σε πολιτικά, νομικά και οικονομικά εγχώρια και παγκόσμια ζητήματα. Εγχώρια, αν το οικονομικό σύστημα δεν παρέχει σταθερότητα (για παράδειγμα: χρεοκοπία εγχώριας τράπεζας), οι υπεράκτιες εταιρείες θα αναζητήσουν έναν άλλο πιο αξιόπιστο φορολογικό παράδεισο. Σε παγκόσμιο επίπεδο, αν οι χώρες του εξωτερικού πιέσουν και καταφέρουν συμφωνίες ανταλλαγής οικονομικών πληροφοριών με τον φορολογικό παράδεισο, αυτό θα στοιχίσει σοβαρά στην αδιαφάνεια που αποτελεί βασικό κίνητρο για την επιλογή ενός φορολογικού παραδείσου.

Τέλος το οικονομικό τοπίο των φορολογικών παραδείσων είναι πολύ ευαίσθητο απέναντι στις αποφάσεις των κυβερνήσεων. Οποιοσδήποτε κυβερνητικές αποφάσεις σχετικά με την φορολόγηση και τους φορολογικούς συντελεστές μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο το

υπεράκτικο οικονομικό κέντρο. Αυτό συμβαίνει γιατί η χαμηλή ή απύουσα φορολόγηση μαζί με την αδιαφάνεια είναι οι πυλώνες των φορολογικών παραδείσων.

(Casanegra de Jantscher, 1976)

1.4 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΥΠΕΡΑΚΤΙΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ

Οι υπεράκτιες εταιρείες είναι το όχημα που δημιουργεί το πρόσφορο έδαφος για την δημιουργία των φορολογικών παραδείσων. Σύμφωνα με το λεξικό του Κέιμπριτζ (Cambridge Dictionary), η υπεράκτια εταιρεία είναι μια εταιρεία που εδρεύει σε διαφορετική χώρα από αυτή που έχει τον μεγαλύτερο όγκο των δραστηριοτήτων της, συνήθως για φορολογικούς λόγους.

1.4.1 ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ (ΔΙΕΘΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ)

Η πιο ευρεία εταιρική μορφή που συνήθως ταυτίζεται με τις υπερακτιες εταιρείες είναι η πολυεθνική εταιρεία (International Business Company, IBC). Οι πολυεθνικές εταιρείες βάσει ορισμού πρέπει να δραστηριοποιούνται σε τουλάχιστον δύο κράτη. Ο αριθμός τους στον πλανήτη, κατά προσέγγιση, φτάνει τις 100.000 οντότητες με πολλαπλάσιες θυγατρικές στον έλεγχο τους και συνολικό ετήσιο τζίρο 40.000 δισ. δολαρίων.

Κατά συνέπεια οι πολυεθνικές εταιρείες αποτελούν ένα τεράστιο μέγεθος της παγκόσμιας οικονομίας. Παραδείγματα πολυεθνικών εταιρειών είναι κολοσσοί όπως η Apple, η Volkswagen, η Amazon και σχεδόν οποιοδήποτε άλλο brand που γνωρίζουμε και είναι παγκοσμίως δημοφιλές ανήκει σε μια πολυεθνική.

Η μεγέθυνση των πολυεθνικών, παρόμοια στην πορεία της με αυτή των φορολογικών παραδείσων, ξεκινά μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και ολοένα και επεκτείνεται έως την σύγχρονη οικονομία του σήμερα. Χαρακτηριστικά, στις αρχές του 2000 το 90% αυτών έδρευαν στις χώρες δραστηριότητας τους, ενώ το 2012 περισσότερες από το 30% του συνόλου τους βρίσκονταν σε φορολογικούς παραδείσους.

Παράλληλα λοιπόν με την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και του εμπορίου, οι πολυεθνικές φτάνουν στο σημείο του πρωταγωνιστή των παγκόσμιων οικονομικών δεδομένων. Ωστόσο ενώ η υπεράκτια εταιρεία εξ ορισμού σκοπεύει στην φοροαποφυγή (η/και, παρατύπως, την φοροδιαφυγή), μια πολυεθνική έχει ως σκοπό την δραστηριοποίηση σε διαφορετικούς τόπους. Δηλαδή γίνεται κατανοητό πως οι δύο όροι δεν είναι ταυτόσημοι. (Ζοπουνίδης, Δούμπος, Εσκαντάρ, 2019)

1.4.2 ΟΙ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ

Οι εταιρείες διαχείρισης χαρτοφυλακίου (holding companies) έχουν σημαντικό ρόλο στα συστήματα των φορολογικών παραδείσων και είναι συνήθης τύπος υπεράκτιων εταιρειών. Η

βασική λειτουργία τους είναι η διακράτηση και διαχείριση μετοχών και συμμετοχών σε άλλες, τρίτες, εταιρείες. Συνεπώς οι ίδιες δεν παράγουν κανένα προϊόν και ούτε προσφέρουν κάποια υπηρεσία με την στενή έννοια του όρου, με αποτέλεσμα να μην δημιουργούν ουσιαστικό πλούτο.

Στην ουσία με τις εταιρείες διαχείρισης χαρτοφυλακίου, οι επενδυτές και οι ιδιοκτήτες αυτών μπορούν να έχουν φορολογική έδρα σε κάποιο υπεράκτιο οικονομικό κέντρο ενώ επενδύουν και έχουν μετοχές σε οντότητες που εδρεύουν σε άλλα κράτη. Τα κέρδη από τις πωλήσεις μετοχών αλλά και τα μερίσματα που αποδίδουν στους κατόχους αυτές οι μετοχές φορολογούνται με πολύ χαμηλούς συντελεστές είτε ακόμη δεν φορολογούνται καθόλου. (Gajewski, 2020)

1.4.3 SHELL COMPANIES

Οι εταιρείες “κέλυφος” (shell companies) ή εικονικές εταιρείες αποτελούν θεωρητικά ανεξάρτητες οικονομικές οντότητες και εμπίπτουν στα πλαίσια της νομιμότητας. Στην πραγματικότητα όμως είναι βασικό γρανάζι της φοροδιαφυγής και της απόκρυψης οικονομικού εγκλήματος στην παγκόσμια οικονομία. Οι εικονικές εταιρείες μοιράζονται πολλά κοινά στοιχεία με τις αφανείς εταιρείες καθώς δεν δεσμεύονται στην δημοσιοποίηση καταστατικού, των στοιχείων των εταίρων και των περιουσιακών τους στοιχείων.

Την δημιουργία και λειτουργία των εικονικών εταιρειών αναλαμβάνουν Πάροχοι Εταιρικών Υπηρεσιών (Corporate Service Providers, CSPs) που συνήθως είναι μέρος κάποιο νομικού ή λογιστικού ομίλου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι πραγματικοί διαχειριστές των εικονικών εταιρειών να παραμένουν στην αφάνεια.

Συχνά μέσω εικονικών εταιρειών δημιουργούνται ή εξαγοράζονται άλλες εικονικές εταιρείες καταλήγοντας έτσι σε πολύπλοκους οικονομικούς οργανισμούς, με πολλαπλές μητρικές και θυγατρικές εταιρείες, που είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποκαλυφθούν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός παρόμοιου είδους πολυπλοκότητας είναι το σκάνδαλο της Enron. Η Enron (εταιρεία στον χώρο της ενέργειας) δημιούργησε και εξαγόραζε εταιρείες Ειδικού Σκοπού εγχώρια (onshore) ή και υπεράκτια (offshore) προκειμένου να φοροαποφεύγει και να αποκρύπτει ζημιές (Sikka, 2003). Με αυτή την πρακτική η εταιρεία κατάφερε να εκτοξεύσει την μετοχή της από τα 40\$,στις αρχές του 2000, στα 90\$, στις αρχές του 2001. Έτσι το 2001 έγινε η μεγαλύτερη εταιρεία ενέργειας στον κόσμο παραπλανώντας το επενδυτικό κοινό και τους πιστωτές. Φυσικά, όταν έγινε γνωστό πως αποκρύπτονται οικονομικά στοιχεία η πιστοληπτική της ικανότητα κατέρρευσε και μαζί και η μετοχή και τα έσοδα της.

Οι εικονικές εταιρείες μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για καθόλα νόμιμους σκοπούς. Παραδείγματος χάρη φυσικά πρόσωπα μπορούν να έχουν περιουσιακά στοιχεία σε εικονικές εταιρείες προκειμένου να τα διαφυλάξουν από πιστωτές, διάσημοι κολλοσοί μπορούν να διαπραγματεύονται συμφωνίες μέσω εικονικών εταιρειών προκειμένου να διασφαλίζουν καλύτερες τιμές, διάσημοι και επιφανείς αγοράζουν ή πουλούν περιουσιακά στοιχεία μέσω εικονικών εταιρειών προκειμένου να διατηρείται η ανωνυμία τους, κ.α.. Το κυριότερο χαρακτηριστικό των εικονικών εταιρειών είναι η αδιαφάνεια οπότε αντιστοίχως γίνεται η χρήση τους και για παράνομες δραστηριότητες όπως: ξέπλυμα χρήματος, φοροδιαφυγή κ.α..

1.4.3.1 ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΙΚΟΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Αν και το φαινόμενο των εικονικών εταιρειών είναι εξαιρετικά σύνθητες στους φορολογικούς παραδείσους, αυτές εμφανίζονται τακτικά και σε χώρες που δεν ανήκουν σε αυτή την κατηγορία. Σε πολλά αυταρχικά καθεστώτα της Κεντρικής Ασίας αλλά και τοπικά σε χώρες του Δυτικού Κόσμου, οι εικονικές εταιρείες εξυπηρετούν οικονομικά συμφέροντα. Στις ΗΠΑ οι πολιτείες Delaware, Nevada, Wyoming και Florida είναι μέρη όπου σωρεύονται εικονικές εταιρείες καθώς το νομικό περιβάλλον είναι βολικό.

Εγγώρια οι εικονικές εταιρείες μπορούν να αποτελούν μέρη ομίλων ή φιλανθρωπικών ιδρυμάτων προκειμένου να ενισχύεται η ανωνυμία μεταξύ των συναλλασσόμενων μερών. Υπεράκτια οι εικονικές εταιρείες διευκολύνουν την φοροαποφυγή ή την φοροδιαφυγή και δυσχαιρένουν ακόμη περισσότερο την τυχόν διερεύνηση από ελεγκτικούς θεσμούς και φορολογικές αρχές.

1.4.3.2. ΕΝΕΡΓΕΣ ΚΑΙ ΜΗ-ΕΝΕΡΓΕΣ ΕΙΚΟΝΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Μη ενεργές (ή ανενεργές) εικονικές εταιρείες είναι αυτές που δεν πραγματοποιούν καμία δραστηριότητα, δεν κατέχουν περιουσιακά στοιχεία ή εργατικό δυναμικό και υπάρχουν κατ' ουσία μόνο νομικά. Αυτού του είδους οι εταιρείες δεν έχουν κάποια φυσική ύπαρξη και συνήθως δημιουργούνται για μία ή για λίγες συναλλαγές και έπειτα διαλύονται ή παραμερίζονται. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του 2014, το 80% των διαμερισμάτων-γραφείων-τμημάτων που πουλήθηκαν στο Time Warner Center (Νέα Υόρκη) αγοράστηκαν από εικονικές εταιρείες, το 37% των οποίων ήταν υπεράκτιες.

Από την άλλη πλευρά οι ενεργές εικονικές εταιρείες διενεργούν οικονομική δραστηριότητα. Συνήθως δημιουργούνται από φυσικά και νομικά πρόσωπα που δεν έχουν την νομική δυνατότητα να συμμετέχουν σε άλλου είδους νομικής μορφής εταιρεία. Για παράδειγμα ένα φυσικό πρόσωπο που έχει δεχθεί νομικές κυρώσεις που του απαγορεύουν πρόσβαση σε

μετοχές μπορεί μέσω μιας εικονικής εταιρείας ως αφανής εταίρος να αποκτήσει και πάλι την δυνατότητα αγοραπωλησίας τους. (Janicsics, 2018)

1.5 ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΗ ΚΕΡΔΩΝ

Η διάβρωση φορολογικής βάσης και μετατόπισης κερδών (Base erosion and profit shifting, BEPS) αποτελεί τον όρο με τον οποίο προσδιορίζεται η επιχειρηματική φορολογική αποφυγή, η οποία συμβαίνει εντός των νομικών πλαισίων του εκάστοτε κράτους, αλλά με την χρήση λογιστικών πρακτικών που εκμεταλλεύονται παραλείψεις και ατοπήματα των φορολογικών και νομικών συστημάτων δύο ή περισσότερων χωρών. Με αυτό τον τρόπο οι εταιρείες κινούμενες στα όρια της νομιμότητας αποφεύγουν φορολογικές υποχρεώσεις που διαφορετικά θα όφειλαν να αποδώσουν στις οικονομικές αρχές.

Ο ακριβής υπολογισμός του παγκόσμιου μεγέθους του BEPS είναι αρκετά δύσκολος, καθώς οι πολυεθνικές εταιρείες δεν δημοσιεύουν, για τους ευνόητους λόγους της αδιαφάνειας, συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με τον φορολογικό σχεδιασμό τους. Βασικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται, μεμονωμένα ή συνδυαστικά, για την διάβρωση βάσης και την μετατόπιση κερδών είναι η μετατόπιση δανειακών υποχρεώσεων σε τρίτες χώρες, η χειραγώγηση της μετατόπισης τιμών (transfer pricing), οι πολλαπλές φορολογικές έδρες, η χρήση μητρικών και θυγατρικών εταιρειών, καθώς και η χρήση φορολογικών παραδείσων (Alvarez-Martinez et. al., 2022).

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ το BEPS ευθύνεται για απώλειες εσόδων των χωρών της τάξης των 100 έως 240 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε ετήσια βάση, με Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις να κάνουν λόγο για έως 500 δισ. δολάρια και το Παγκόσμιο Νομισματικό Ταμείο για έως και 600 δισ. δολάρια ετησίως.

Για την αντιμετώπιση του φαινομένου ο ΟΟΣΑ συνεργάζεται με το συμβούλιο των 20 ισχυρότερων οικονομιών του πλανήτη, G20. Συγκεκριμένα το 2013 ξεκίνησε η πρωτοβουλία του Πλάνου Δράσης για την καταπολέμηση της Διάβρωσης της Φορολογικής Βάσης και της Μετατόπισης Κερδών (Anti-BEPS Action Plan). Στα πλαίσια αυτής της δράσης το 2015 συμφωνήθηκαν 15 μέτρα-δράσεις που αφορούν 135 χώρες του πλανήτη και περιλαμβάνουν εργαλεία εσωτερικών και εξωτερικών πολιτικών για την μείωση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής.

Τα ελάχιστα μέτρα που πρέπει να αναλάβει μια χώρα προκειμένου να θεωρείται ότι παίρνει μέρος στο Anti-BEPS πρόγραμμα είναι 4 και είναι τα εξής:

α) Δράση 5 (Action 5): Ζημιογόνες Φορολογικές Πρακτικές (Harmful Tax Practices). Οι χώρες οφείλουν να μην δημιουργούν πρόσφορο έδαφος προνομιακών φορολογικών πολιτικών που εξελίσσονται σε αθέμιτα υπεράκτια οικονομικά κέντρα με χαρακτηριστικά

φορολογικών παραδείσων. Επιπρόσθετα θα πρέπει να υπάρχει διαφάνεια προκειμένου οι συνεργαζόμενες χώρες να έχουν δυνατότητα πρόσβασης σε φορολογικά στοιχεία αμοιβαίου ενδιαφέροντος.

β) Δράση 6 (Action 6): Κατάχρηση Συμβάσεων (Treaty Abuse). Οι εν λόγω φορολογικές συμβάσεις συνάπτονται μεταξύ δύο μερών προκειμένου να αποφεύγεται η διπλή φορολόγηση νομικών και φυσικών προσώπων. Υπολογίζεται ότι ανά πάσα στιγμή υπάρχουν 3 έως 4 χιλιάδες ενεργές φορολογικές συμβάσεις παγκοσμίως, με αποτέλεσμα τρίτα μέρη, που δεν αποτελούν κάτοικοι (όχι πολίτες) των δύο συμβαλλόμενων μερών, να προσπαθούν να εκμεταλλευτούν αυτές τις συμφωνίες. Οι χώρες πρέπει να παραμετροποιούν τις φορολογικές συμφωνίες που έχουν συνάψει προκειμένου να μην είναι δυνατόν τρίτα πρόσωπα να επωφελούνται από αυτές.

γ) Δράση 13 (Action 13): Τεκμηρίωση Μετατόπισης Κερδών (Transfer Pricing Documentation). Οι χώρες πρέπει νομοθετικά να ωθήσουν τις πολυεθνικές τους σε τεκμηρίωση των φορολογικών τους στοιχείων από χώρα σε χώρα. Πιο αναλυτικά, η μητρική εταιρεία ενός πολυεθνικού ομίλου θα πρέπει να δημοσιεύει στις αρχές πλήρες τεκμήριο σχετικά με τον γεωγραφικό προσδιορισμό των εσόδων, των πωλήσεων, των υπαλλήλων, των περιουσιακών στοιχείων και των φορολογικών της υποχρεώσεων. Με αυτό τον τρόπο γίνεται γνωστή όλη η πληροφόρηση και διασφαλίζεται η διαφάνεια των πολυεθνικών οργανισμών.

δ) Δράση 14 (Action 14): Αμοιβαία Επίβλεψη (Mutual Agreement Procedure). Η Δράση 14 είναι ένα από τα σημαντικότερα μέτρα του ευρύτερου σχεδίου Anti-BEPS καθώς ορίζει πως σκοπός είναι όλα τα μέτρα και οι διαδικασίες θα πρέπει να μπορούν να ελεγχθούν και να επιβεβαιωθούν από τα υπόλοιπα μέρη. Η ομότιμη αξιολόγηση (peer review) είναι απαραίτητη προκειμένου οι συμβαλλόμενες χώρες να έχουν πρόσβαση στην πληροφόρηση και να βελτιώνονται διαρκώς.

Άλλες δράσεις του προγράμματος είναι οι Κανόνες Υποχρεωτικής Γνωστοποίησης (Action 12: Mandatory Disclosure Rules), οι Φορολογικές Προκλήσεις που προκύπτουν από την Ψηφιοποίηση (Action 1: Tax Challenges Arising from Digitalisation), ο Περιορισμός των Τόκων που Εκπίπτουν (Action 4: Limitations on Interest Deductions), κ.α.. (oecd.com/beps)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

2.1 ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΙ

Επίσημοι φορείς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ, OECD) αλλά και διεθνής οργανώσεις όπως το Tax Justice Network

δημιουργούν, τις περισσότερες φορές σε ετήσια βάση, λίστες για τα υπεράκτια οικονομικά κέντρα. Αυτές οι λίστες έχουν ως βασικό στόχο την ανάδειξη και τον γεωγραφικό προσδιορισμό των φορολογικών παραδείσεων, αλλά στις περιπτώσεις των επίσημων φορέων συνεπάγονται και κάποιων κυρώσεων.

2.1.1 Λίστα μη-συνεργαζόμενων χωρών της Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση συντάσσει και ανανεώνει κάθε χρόνο την λίστα μη-συνεργαζόμενων χωρών με στόχο την δίκαιη φορολόγηση, την παγκόσμια οικονομική διαφάνεια και την μείωση της φοροδιαφυγής.

Η λίστα εδραιώθηκε τον Νοέμβριο του 2016 από το όργανο του Κώδικα Δεοντολογίας Επιχειρηματικής Φορολόγησης (Code of Conduct Group), που δημιουργήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (European Council), και δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά τον Δεκέμβριο του 2017.

Σύμφωνα με την Ε.Ε., οι χώρες δεν συμπεριλαμβάνονται στην λίστα ώστε να καταδειχθούν και να κατακριθούν, αλλά για να βελτιώσουν τις πρακτικές φορολόγησης και να αναπτύξουν διόδους συνεργασίας με τους αρμόδιους διεθνής φορείς.

Η λίστα χωρίζεται σε δύο παραρτήματα. Στο 1ο Παράρτημα συμπεριλαμβάνονται οι χώρες που δεν ανταποκρίνονται στα παγκόσμια φορολογικά και δεν συνεργάζονται με τις διεθνής αρχές. Στο 2ο Παράρτημα κατατάσσονται οι χώρες που δεν χρησιμοποιούν ορθές φορολογικές πρακτικές αλλά βρίσκονται σε συνεργασία με τους θεσμούς ώστε να υιοθετήσουν αλλαγές.

Τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη είναι τρία.

Α) Φορολογική Διαφάνεια. Οι χώρες θα πρέπει να ανταλλάσσουν πληροφορίες φορολογικού περιεχομένου μέσω συστημάτων αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών (automatic exchange of tax information, AEOI), κοινής αναφοράς του ΟΟΣΑ (common reporting system, CRS) όπως και έπειτα από αίτημα (tax information on request, EOIR). Επιπρόσθετα η εκάστοτε χώρα θα πρέπει να είναι μέλος στην πολυμερή σύμβαση αμοιβαίας συνδρομής φορολογικών ζητημάτων του ΟΟΣΑ (Multilateral Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters).

Β) Δίκαιη Φορολόγηση. Τα κράτη οφείλουν να μην παρέχουν προνομιακές φορολογικές πολιτικές και να αποτρέπουν την δημιουργία υπεράκτιων φορολογικών κέντρων που δεν αναπτύσσουν ουσιαστική επιχειρηματική και οικονομική δραστηριότητα.

Γ) Μέτρα κατά της διάβρωσης φορολογικής βάσης και μετατόπιση κερδών (Anti-BEPS). Οι χώρες πρέπει να τηρούν τουλάχιστον τα ελάχιστα μέτρα κατά της διάβρωσης φορολογικής

βάσης και μετατόπισης κερδών καθώς και να επιβεβαιώνουν αυτά τα μέτρα μέσω διαύλων ανταλλαγής πληροφοριών με τρίτες χώρες και θεσμούς.

Στις 4 Οκτωβρίου ανακοινώθηκε η λίστα μη-συνεργαζόμενων χωρών της Ε.Ε. για το 2022, και χώρες που περιέχονται στο παράρτημα είναι:

1. Αμερικανική Σαμόα
2. Ανγκουίλα
3. Μπαχάμες
4. Νησιά Φίτζι
5. Γκούαμ
6. Παλάου
7. Παναμάς
8. Σαμόα
9. Τρινιδάντ και Τομπάγκο
10. Νήσοι Τουρκ και Κάικος
11. Παρθένοι Νήσοι Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής
12. Βανουατού

2.1.1.1 Κριτική επί της λίστα μη-συνεργαζόμενων χωρών της Ε.Ε.

Πολλοί αναλυτές και παρατηρητές της Ευρωπαϊκής λίστας μη-συνεργαζόμενων χωρών της Ε.Ε. την θεωρούν σημαντικά ελλιπή και συμπεραίνουν πως δεν αποτυπώνει την πραγματική εικόνα των φορολογικών παραδείσων. Στο ίδιο μήκος κύματος βρίσκεται και ο διεθνής μη κερδοσκοπικός οργανισμός Oxfam. Ο Oxfam αποτελεί έναν έγκριτο παγκόσμιο οργανισμό που δημιουργήθηκε το 1942 από την συμμετοχή 21 φιλανθρωπικών οργανώσεων με στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας και της αδικίας.

Αρχικά, η λίστα της Ε.Ε. δεν περιλαμβάνει χώρες εντός της Ένωσης με αποτέλεσμα οι 28 χώρες που την συνθέτουν να αποκλείονται αυτομάτως από αυτήν. Σύμφωνα με τα παραπάνω ο Oxfam υποστηρίζει πως για το 2017 οι ευρωπαϊκές χώρες Λουξεμβούργο, Ιρλανδία, Ολλανδία και Μάλτα πληρούσαν τα κριτήρια εισαγωγής στην λίστα. Για το ίδιο έτος ο οργανισμός παραθέτει ακόμη 35 χώρες, μεταξύ των οποίων η Ελβετία, η Αλβανία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, οι οποίες σύμφωνα με τα τρία κριτήρια Φορολογική Διαφάνεια, Δίκαιη Φορολόγηση και Εφαρμογή των Anti-BEPS Μέτρων θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνονται στην εν λόγω λίστα (Chardonnet & Langerock, 2017).

Ανάλυση του ίδιου οργανισμού το 2021 για την λίστα μη-συνεργαζόμενων χωρών αποφάνθηκε ότι:

- Μόνο δύο από τις 13 χώρες με μηδενικό εταιρικό φόρο συμπεριλαμβάνονται στην λίστα.
- Μόνο μία από τις 18 χώρες με εταιρικό φορολογικό συντελεστή μικρότερο του 12,5% περιέχεται στην λίστα.
- Το 2019, πέντε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τέσσερις από τις οποίες αναφέρθηκαν προηγουμένως για το 2017, συνεχίζουν να παρουσιάζουν χαρακτηριστικά φορολογικού παραδείσου.
- Το 2019 το Λουξεμβούργο (κράτος εντός της Ε.Ε.) είχε Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) 67 έως 100 φορές μεγαλύτερες από ότι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) του.

Οι προτάσεις για μια δικαιότερη λίστα είναι οι εξής: Μηδενικοί ή ιδιαίτερα χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές να θεωρούνται ανεξάρτητο μοναδικό κριτήριο εισαγωγής στην λίστα, χρήση οικονομικής ανάλυσης και προσδιορισμός του μεγέθους των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων και των Μερισμάτων ως σαφή ένδειξη περαιτέρω διερεύνησης, συμπερίληψη των κρατών-μελών στην διαδικασία του ελέγχου και της εισαγωγής στην λίστα μη-συνεργαζόμενων μερών (Putaturo, 2021).

2.1.2 Δείκτης Εταιρικών Φορολογικών Παραδείσων

Ο Δείκτης Εταιρικών Φορολογικών Παραδείσων (Corporate Tax Haven Index, CTHI) είναι μια λίστα φορολογικών που συντάσσεται από την ομάδα του Tax Justice Network. Η εν λόγω μη-κυβερνητική οργάνωση δημιουργήθηκε το 2003 από τους Pat Lucas, Jean Andersson, Frank Norman στην Αγγλία, αλλά πλέον αποτελείται από ερευνητές και ακτιβιστές που δραστηριοποιούνται ενάντια στο φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή σε όλο τον κόσμο. Στην λίστα που δημοσιεύθηκε για το έτος 2021 εμπεριέχονται 70 μέρη του κόσμου όπου ευνοούν την υπεράκτια δραστηριότητα και θέτουν ρίσκα στην δίκαιη φορολόγηση. Η κατάταξη γίνεται σύμφωνα με τον Βαθμό CTHI που προκύπτει από τον συνδυασμό του Βαθμού Φορολογικού Παραδείσου (Haven Score, HS) και της Βαρύτητας στην Παγκόσμια Κλίμακα (Global Scale Weight, GSW).

Ο Βαθμός Φορολογικού Παραδείσου εξετάζει τα φορολογικά και τα νομικά συστήματα του εκάστοτε τόπου όσον αφορά την δημιουργία φορολογικού παραδείσου. Συγκεκριμένα η βαθμολογία έχει εύρος από 0 (δεν υπάρχουν περιθώρια για υπεράκτια φοροδιαφυγή) έως 100 (η υπεράκτια φοροδιαφυγή είναι πολύ εύκολη). Για την ποσοτικοποίηση του σκορ χρησιμοποιούνται οι αναλύσεις 20 ενδείξεων όπως οι εταιρικοί φόροι, οι φόροι επί των μερισμάτων και η κατάχρηση διμερών συνθηκών. Οι 20 ενδείξεις κατηγοριοποιούνται σε 5

ομάδες με την κάθε μία ομάδα ενδείξεων να συμμετέχουν στο 20% ($\frac{1}{5}$) του υπολογισμού του δείκτη. Οι 5 ομάδες ενδείξεων είναι οι εξής:

1. Χαμηλότερος Δυνατός Εταιρικός Φόρος Εισοδήματος. Αυτός είναι ο ένας από τους δύο δείκτες που λαμβάνουν υπόψη μόνο μία ένδειξη. Για να προκύψει ο δείκτης υπολογίζεται το πόσο χαμηλά βρίσκονται οι εταιρικοί φόροι που πληρώνουν οι πολυεθνικές εταιρείες της χώρας σε σχέση με το ποσοστό αναφοράς κινδύνου διάχυσης που είναι 35%, που είναι το υψηλότερο ποσοστό εταιρικού φόρου σε δημοκρατικό καθεστώς παγκοσμίως.
2. Φορολογικά και Νομοθετικά Κενά. Αυτή ομάδα αφορά τις νομοθετικές και λογιστικές πρακτικές της χώρας που μπορεί να χρησιμοποιήσει μια υπεράκτια εταιρεία ώστε να μειώσει τις φορολογικές της υποχρεώσεις. Εδώ απαντώνται ενδείξεις όπως οι φορολογικές αργίες (tax holidays) και η φορολογία ξένων εισοδημάτων.
3. Διαφάνεια. Στην ομάδα της Διαφάνειας εξετάζεται αν το εκάστοτε μέρος διευκολύνει την απόκρυψη της φοροδιαφυγής και του οικονομικού εγκλήματος. Εμπεριέχονται ενδείξεις όπως αν δημοσιοποιούνται οι λογαριασμοί και οι οικονομικές καταστάσεις των πολυεθνικών και αν υπάρχουν συνθήκες ανταλλαγής οικονομικών και φορολογικών πληροφοριών με άλλα κράτη.
4. Αντι-Φοροαποφυγή (Anti-Avoidance). Σε αυτή της κατηγορία αναλύονται τα έμμεσα εργαλεία που έχουν διάφορα κράτη προκειμένου να προσελκύουν ξένα κεφάλαια, όπως οι παρακρατηθέντες φόροι επί των μερισμάτων και οι φορολογικές κρατήσεις επί των τόκων εισπραχθέντων.
5. Εκμετάλλευση Διμερών Φορολογικών Συμβάσεων. Είναι η δεύτερη ομάδα που εξαρτάται από μία και μόνο ένδειξη, η οποία είναι κατά πόσο η χώρα δίνει της δυνατότητα σε υπεράκτιες εταιρείες να εκμεταλλεύονται της Διμερής Συνθήκης της προκειμένου φορολογούνται σε πολύ μικρότερο βαθμό, είτε ακόμη και να μην φορολογούνται καθόλου.

Η Βαρύτητα στην Παγκόσμια Κλίμακα απευθύνεται στο ποσοστό του όγκου της παγκόσμιας υπεράκτιας δραστηριότητας που εδρεύει στην χώρα.

Τα 10 σημαντικότερα υπεράκτια φορολογικά οικονομικά κέντρα για το 2021 σύμφωνα με τον Δείκτη CTHI και το Tax Justice Network είναι:

1. Βρετανικές Παρθένες Νήσοι. CTHI: 2853, HS: 100, GSW: 2,3%.
2. Νήσοι Κέϊμαν. CHTI: 2653, HS: 100, GSW: 1,9%.
3. Βερμούδες. CHTI: 2508, HS: 100, GSW: 1,6%.

4. Ολλανδία. CHTI: 2454, HS: 80, GSW: 11%.
5. Ελβετία. CHTI: 2261, HS: 89, GSW: 3,9%.
6. Λουξεμβούργο. CHTI: 1814, HS: 74, GSW: 9%.
7. Χονγκ Κονγκ. CHTI: 1805, HS: 78, GSW: 5,5%.
8. Τζέρσεϊ. CHTI: 1,724, HS: 100, GSW: 0,51%.
9. Σιγκαπούρη. CHTI: 1714, HS: 85, GSW: 2,3%.
10. Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. CHTI: 1664, HS: 98, GSW: 0,54%.

Παρακάτω στην λίστα εμφανίζονται κι άλλα μεγάλα κράτη της Δύσης και της Ανατολής όπως οι ΗΠΑ (Θέση 25), η Γερμανία (Θέση 23), η Κίνα (Θέση 19), αλλά και η Κύπρος (Θέση 14) και η Ελλάδα (Θέση 57). Φυσικά η συνεισφορά κάθε χώρας στους συνολικούς κινδύνους φοροδιαφυγής και παράνομης φοροαποφυγής ποικίλλει. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τον δείκτη CHTI, τα Νησιά Κέιμαν (Θέση 2) ευθύνονται για το 6% των παγκόσμιων φορολογικών κινδύνων, ενώ η Κόστα Ρίκα (Θέση 40) ευθύνεται μόλις για το 0,57%.

2.1.2.1 Η Θέση του Tax Justice Network

Σύμφωνα με την οργάνωση 427 δισ. δολάρια σε φόρους χάνονται ετησίως από πρακτικές παγκόσμιας φοροαποφυγής. Τα μισά από αυτά τα χρήματα αφορούν πολυεθνικές εταιρείες που κάνουν χρήση υπεράκτιων μεθόδων αποφυγής φόρου.

Με βάση τον δείκτη Corporate Tax Haven Index του 2021 οι χώρες μέλη του ΟΟΣΑ έχουν μερίδιο ευθύνης για το φαινόμενο της παράνομης υπεράκτιας δραστηριότητας.

Συγκεκριμένα, τα μέλη ευθύνονται για το 68% των κινδύνων κατάχρησης της παγκόσμιας εταιρικής φορολογίας, με το 39% να αφορά άμεσα τα κράτη-μέλη ενώ το 29% να τα αφορά έμμεσα, μέσω δικαιοδοσιών όπως το υπερπόντιο έδαφος των Νήσων Τζέρσεϊ. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με υπολογισμούς του Tax Justice Network για το 2020, τα μέλη του ΟΟΣΑ ευθύνονται για απώλειες φορολογικών εσόδων ύψους 166 δισ. δολαρίων.

Παρόμοια είναι και η κριτική απέναντι στην λίστα μη-συνεργαζόμενων μερών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκρίνοντας τον δείκτη CTHI του 2021 με την αντίστοιχη λίστα μη-συνεργαζόμενων χωρών προκύπτει πως οι χώρες της ευρωπαϊκής λίστας απαντώνται μόνο στο 1,88% των ρίσκων φοροδιαφυγής του CTHI. Αντιθέτων τα ίδια τα κράτη-μέλη της ΕΕ είναι υπεύθυνα για το 38% των ρίσκων με βάση το CTHI. Για παράδειγμα τα Νησιά Κέιμαν, που βρίσκονται στην δεύτερη θέση της κατάταξης του CTHI (6%), έχουν συμπεριληφθεί μόνο μία φορά στην ευρωπαϊκή λίστα μη-συνεργαζόμενων μερών το 2020, ενώ στην διάρκεια του ίδιου έτους αφαιρέθηκαν.

2.2 ΔΙΑΠΡΟΕΣ ΚΑΙ ΣΚΑΝΔΑΛΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ

Με την τεχνολογική ανάπτυξη τον 21ο αιώνα να ακολουθεί ρυθμούς γεωμετρικής προόδου, η ψηφιοποίηση των οικονομικών και φορολογικών στοιχείων ήταν φυσικό επόμενο. Πλέον ο μεγαλύτερος όγκος οικονομικών πληροφοριών βρίσκεται είτε ελεύθερα στο διαδίκτυο είτε σε κάποια βάση δεδομένων. Εκμεταλλεζόμενοι αυτή την ευκαιρία οργανισμοί, ειδησεογραφικά πρακτορεία και οργανώσεις αποτελούμενες από δημοσιογράφους, λογιστές, ακτιβιστές, χάκερς προσπαθούν να αποκαλύψουν οικονομικά σκάνδαλα σχετικά με την φοροδιαφυγή και την εκμετάλλευση υπεράκτιας δραστηριότητας.

Κάθε νέα αποκάλυψη δίνει την δυνατότητα στις αρχές να αποκαταστήσουν την δικαιοσύνη αλλά και να διερευνήσουν νέες πρακτικές και μεθόδους που χρησιμοποιούν οι υπεράκτιες εταιρείες προκειμένου να φοροδιαφεύγουν.

Η αρχή των διαρροών ξεκίνησε με την δημιουργία και την δραστηριότητα της ιντερνετικής ομάδας WikiLeaks, ιδρυτικό μέλος της οποίας είναι ο Julian Assange (Wahl-Jorgensen, 2014). Το WikiLeaks αποτέλεσε μια διαδικτυακή πλατφόρμα που από το 2006 έδινε την δυνατότητα σε άτομα να δημοσιεύουν ανώνυμα εμπιστευτικές πληροφορίες χωρίς τον φόβο των νομικών κυρώσεων. Με αυτό τον τρόπο έφτασαν στο φως της δημοσιότητας έγγραφα σχετικά με την διαφθορά του Προέδρου της Κένυας Daniel Arap Moi, τις ανήθικες οικονομικές συμφωνίες των Ισλανδικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που οδήγησαν στην πτώχευση της χώρας, τις παράνομες πρακτικές διαχείρισης αποβλήτων της Βρετανικής εταιρείας Trafigura στην Ακτή Ελεφαντοστού και πολλά ακόμη. Ωστόσο, το WikiLeaks κατάφερε να συγκεντρώσει όλη την προσοχή του πλανήτη όταν το 2010 διέρρευσε απόρρητα στοιχεία του στρατού των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με εγκλήματα πολέμου στους πολέμους στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν. Ο όγκος των πληροφοριών έφτασε τα 500.000 έγγραφα με τον Julian Assange να διώκεται έκτοτε από την Αμερικανική Δικαιοσύνη για προδοσία και κλοπή κρατικών περιουσιακών στοιχείων (Brevini 2016).

Όπως γίνεται κατανοητό τα WikiLeaks δεν αφορούσαν αποκλειστικά οικονομικά σκάνδαλα αλλά έδωσαν το εναρκτήριο λάκτισμα προκειμένου να ακολουθήσουν περαιτέρω διαρροές και αναζητήσεις.

2.2.1 Offshore Leaks - 2013

Η πρώτη δημοσιοποίηση σχετικά με την φοροδιαφυγή και τους φορολογικούς παραδείσους έγινε το 2013 υπό την ονομασία Offshore Leaks. Η Διεθνής Κοινοπραξία Ερευνητικών Δημοσιογράφων (International Consortium of Investigative Journalists , ICIJ) τον Απρίλιο του 2013 ανήρτησε δημοσίως 2,5 εκατομμύρια έγγραφα που περιέχουν στοιχεία για 70.000 φορολογούμενους. Ο όγκος των δεδομένων έφτασε τα 260 gigabyte με αποτέλεσμα να είναι

160 φορές μεγαλύτερος από αυτόν του WikiLeaks. Η λίστα περιλαμβάνει offshore εταιρείες που ήταν στην κατοχή ισχυρών ανθρώπων όπως η κόρη του πρώην προέδρου των Φιλιππίνων Ferdinand Edralin Marcos, ο Αναπληρωτής Διευθυντής της Gazprom Valery Golubev και άλλοι (Cockfield, 2021).

2.2.2. LuxLeaks - 2014

Έναν χρόνο αργότερα από την δημοσίευση των Offshore Leaks, και πάλι με την συμβολή του ICIJ, ήρθαν στην επιφάνεια της δημοσιότητας αρχεία σχετικά με την χρήση του Λουξεμβούργου ως φορολογικό παράδεισο από εκατοντάδες πολυεθνικές παγκοσμίως. Συγκεκριμένα, έγινε γνωστό πως περισσότερες από 340 πολυεθνικές εταιρείες χρησιμοποιούσαν το Λουξεμβούργο προκειμένου να απολαμβάνουν μικρότερους ή μηδενικούς φορολογικούς συντελεστές. Μερικές από τις εν λόγω εταιρείες της λίστας είναι εξαιρετικά διάσημες στο ευρύ κοινό, όπως για παράδειγμα η Heinz, η Vodafone, η Procter & Gamble και η Volkswagen.

Τα LuxLeaks ανέδειξαν τις φορολογικές ερμηνευτικές πράξεις (advance tax rulings, ATRs) ως βασικό εργαλείο της φορολογικής εκμετάλλευσης. Τα ATRs αποτελούν σύνθετες φορολογικές πράξεις μεταξύ των φορολογικών αρχών μιας χώρας και ενός νομικού ή φυσικού προσώπου προκειμένου να διευθετούνται φορολογικές υποχρεώσεις υπό συγκεκριμένες και συμφωνημένες συνθήκες. Με την ανάδειξη των LuxLeaks αποδείχθηκε πως την περίοδο 2002 - 2010 οι φορολογικές αρχές του Λουξεμβούργου παρείχαν ATRs σε υπεράκτιες εταιρείες ώστε να αποτελούν ελκυστικό προορισμό ξένων κεφαλαίων (Huesecken, 2015).

2.2.3 Bahamas Leaks - 2016

Τα Bahamas Leaks ήρθαν στην δημοσιότητα στις 21 Σεπτεμβρίου του 2016 και περιείχαν πληροφορίες για 175.000 οντότητες που ήταν εγγεγραμμένες στις Μπαχάμες. Με την χρήση του εταιρικού μητρώου στις Μπαχάμες διέρρευσαν στον τύπο 1,3 εκατομμύρια αρχεία σχετικά με την υπεράκτια δραστηριότητα του τόπου την 35ετή περίοδο 1990 - 2016. Μεγάλα ειδησεογραφικά μέσα όπως ο The Guardian και οι Financial Times εντόπισαν ισχυρές πολιτικές προσωπικότητες όπως η πρώην Βρετανή Υπουργός Εσωτερικών, Amber Rudd και ο πρώην Ευρωπαίος Επίτροπος, Neelie Kroes (Gimdal, 2016).

2.2.4. Panama Papers - 2016

Το 2016 έπειτα από την παραβίαση της βάσης δεδομένων της εταιρείας Mossack Fonseca & Co. διέρρευσαν πληροφορίες ύψους 11,46 εκατ. αρχείων και όγκου 2,6 terabyte που αποτέλεσαν τα Panama Papers. Η Mossack Fonseca & Co. ήταν δικηγορικό γραφείο που παρείχε εταιρικές υπηρεσίες και είχε την έδρα της στον Παναμά και στο αποκορύφωμα της δραστηριότητάς της αποτελούσε τον τέταρτο μεγαλύτερο πάροχο υπεράκτιων υπηρεσιών στον κόσμο με γραφεία σε κάθε ήπειρο.

Τα στοιχεία των Panama Papers έγιναν γνωστά από την γερμανική εφημερίδα *Suddeutsche Zeitung* και περιείχαν οικονομικές καταστάσεις, ηλεκτρονική αλληλογραφία, διαβατήρια και εμπιστευτικά εταιρικά αρχεία που σχετιζόνταν με περισσότερους από 140 ισχυρούς ανθρώπους του πλανήτη που διατηρούσαν offshore εταιρείες σε 21 χώρες, συμπεριλαμβανομένων διαφόρων φορολογικών παραδείσων (Rettig, 2016).

Από τα 214.000 υπεράκτια οχήματα που αναδείχθηκαν τα 100.000 είχαν έδρα τις Βρετανικές Παρθένες Νήσους, με πληθυσμό μόλις 28.000 ανθρώπων. Στο σκάνδαλο αυτό συμμετείχαν ισχυρά πρόσωπα και εταιρείες της παγκόσμιας οικονομίας. Για παράδειγμα, το πρώην υψηλόβαθμο στέλεχος της Siemens Hans Joachim Kohlsdorf που δωροδοκούσε κυβερνητικά στελέχη σε χώρες της Λατινικής Αμερικής, η ιταλική πετρελαϊκή εταιρεία SAIPEM που μέσω υπεράκτιων εταιρειών και δωροδοκιών ύψους 275 εκατ. δολαρίων απέσπασε έργα στην Βόρεια Αφρική που της απέφεραν έσοδα μεγαλύτερα των 10 δισ. δολαρίων και η ασιατική κτηματομεσιτική εταιρεία Sun Hung Kai Properties.

Από το σύνολο των 23.540 εταιρειών που ήταν εισηγμένες στο χρηματιστήριο εκείνη την περίοδο, οι 338 σχετιζόνταν με το σκάνδαλο των Panama Papers είτε άμεσα είτε μέσω των στελεχών τους, είτε μέσω των θυγατρικών τους, είτε ακόμη και με στελέχη των θυγατρικών τους. Την περίοδο μετά τις αποκαλύψεις οι παραπάνω εταιρείες έχασαν στο σύνολο 174 δισ. δολάρια σε χρηματιστηριακή αξία που ανταποκρινόταν στο 0,9% της κεφαλαιοποίησης (market cap) τους (O'Donovan, 2018).

Στον απόηχο των Panama Papers η Ευρωπαϊκή Ένωση του 2016 οργάνωσε την επιτροπή PANA (PANA committee), η οποία είχε ως σκοπό της διερεύνηση φαινομένων σχετικά με την φοροαποφυγή, την φοροδιαφυγή και το ξέπλυμα μαύρου χρήματος (Van Der Jagt, 2017). Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη τον Απρίλιο του 2017 για λογαριασμό της επιτροπής PANA, αποδείχθη πως τα Panama Papers είχαν σημαντική επίδραση στα φορολογικά έσοδα των χωρών της Ένωσης. Υπολογίζεται ότι μόνο από τα Panama Papers τα 28 κράτη-μέλη έχασαν φορολογικά έσοδα μεγαλύτερα των 88 δισ. ευρώ, ενώ από το σύνολο των σκανδάλων σχετικά με αυτά, που είχαν έρθει στην επιφάνεια μέχρι τότε, απολέσθηκαν φόροι από 108 έως 237 δισ. ευρώ. Σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα και λαμβάνοντας υπόψη μια μέση

απώλεια φορολογικών εσόδων της τάξης των 173 δισ. ευρώ και του μέσου ετήσιου εισοδήματος στην Ε.Ε. της τάξης των 50.000 ευρώ, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις απώλεσαν τα χρήματα για την στήριξη 1,5 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας για ένα έτος σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Για το 78% των ανωτέρω φορολογικών απωλειών (135 δισ. ευρώ) ευθύνονται 397 εισηγμένες εταιρείες μέσω υπεράκτιων εταιρειών τους που αποκαλύφθηκαν με τα Panama Papers.

Οι δέκα σημαντικότεροι φορολογικοί παράδεισοι των Panama Papers βάσει τον αριθμό των εικονικών υπεράκτιων εταιρειών (shell companies) είναι:

1. Βρετανικές Παρθένες Νήσοι (British Virgin Islands) - 113.648 shell companies
2. Παναμάς (Panama) - 48.360 shell companies
3. Μπαχάμες (Bahamas) - 15.915 shell companies
4. Σεϋχέλλες (Seychelles) - 15.182 shell companies
5. Νίουε (Niue) - 9.611 shell companies
6. Σαμόα (Samoa) - 5.307 shell companies
7. Βρετανική Ανγκουίλα (British Anguilla) - 3.253 shell companies
8. Νεβάδα (Nevada) - 1.260 shell companies
9. Χονγκ Κονγκ (Hong Kong) - 452 shell companies
10. Ηνωμένο Βασίλειο (United Kingdom) - 148 shell companies

Μέσω της αποκάλυψης των παραπάνω δραστηριοτήτων αναδείχθηκε η συνήθης πρακτική της δημιουργίας εικονικών εταιρειών (shell companies) και η σπουδαιότητά τους στα συστήματα της υπεράκτιας οικονομίας. Συγκεκριμένα όπως αποκαλύφθηκε στα Panama Papers, ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο που επιθυμούσε να αποκρύψει οικονομικά στοιχεία από τις φορολογικές αρχές ερχόταν σε επαφή με τον δικηγорικό γραφείο της Mossack Fonseca, το οποίο δημιουργούσε μια εικονική νομική οντότητα σε κάποιο από τα μέρη που προαναφέρθηκαν. Επιπλέον, τοποθετούνταν ένας ψεύτικος διαχειριστής των περιουσιακών στοιχείων της εικονικής εταιρείας προκειμένου ο πραγματικός επωφελούμενος να παραμένει στην αφάνεια. Έτσι ο πραγματικός ιδιοκτήτης απολάμβανε τα φορολογικά οφέλη δίχως να μπορεί να γίνει εύκολα αντιληπτός από τον οποιονδήποτε, καθώς για περαιτέρω ανωνυμία οι εικονικές εταιρείες δεν διατηρούσαν κάποιο ψηφιακό αρχείο.

Ο αντίκτυπος της δημοσιοποίησης όλου αυτού του όγκου πληροφοριών ήταν η κινητοποίηση τουλάχιστον 79 κρατών (1/3 του πλανήτη) και η δημιουργία τουλάχιστον 150 εξεταστικών επιτροπών με στόχο την ανάκτηση δεκάδων εκατομμυρίων ευρώ σε διαφυγόντα φορολογικά έσοδα. Αστυνομία, φορολογικές αρχές, εισαγγελείς και πολλοί ακόμη αρμόδιοι φορείς κατά του οικονομικού εγκλήματος ερευνούν χιλιάδες εταιρείες και φορολογούμενους. Στην

Ευρωπαϊκή Ένωση έγιναν ανακρίσεις 700, 560, 209, 22 φυσικών και νομικών προσώπων σε Κύπρο, Γαλλία, Ισπανία και Ηνωμένο Βασίλειο αντίστοιχα.

Εξαιτίας της τεράστιας γεωγραφικής εμβέλειας των Panama Papers, κυβερνήσεις ανά τον κόσμο θεσμοθέτησαν σκληρότερα μέτρα κατά των φορολογικών παραδείσων και των υπεράκτιων οικονομικών κέντρων. Το Γερμανικό Κοινοβούλιο υιοθέτησε το μητρώο διαφάνειας (Transparenregister), όπου περιλαμβάνονται όλοι οι τελικοί ωφελούμενοι από την δραστηριότητα μιας εταιρείας και όχι απλά τα στοιχεία αυτής και των μετόχων της. Ωστόσο για λόγους προστασίας των προσωπικών δεδομένων το μητρώο Transparenregister δεν είναι προσβάσιμο από το ευρύ κοινό, παρα μόνο από τις αρχές και ορισμένα δημοσιογραφικά μέσα. Στην Ισπανία έλαβαν πρωτοβουλίες ανταλλαγής πληροφοριών με την Παναμέζικη κυβέρνηση μέσω του Εθνικού Δικαστηρίου της Ισπανίας (Audencia Nacional), που ορίζει επίσημα αιτήματα της ισπανικής κυβέρνησης προκειμένου να προσδιοριστούν φορολογικά ζητήματα. Στην Γαλλία, τον Μάιο του 2016, δημιουργήθηκε από το Κρατικό Κοινοβούλιο της Γαλλίας (Conseil d'Etat) παρόμοιο μητρώο καταχωρήσεων, το οποίο όμως έγινε διαθέσιμο διαδικτυακά με αποτέλεσμα μια Αμερικανίδα πολίτης που ήταν κάτοικος Γαλλίας να προσφύγει στην δικαιοσύνη για καταπάτηση των προσωπικών της δεδομένων. Στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2016 νομοθετήθηκε από το Κοινοβούλιο το Finance Act 2016, όπου μεταξύ άλλων όριζε πρόστιμο ύψους 10% της υποκείμενης αξίας των περιουσιακών στοιχείων που σχετίζονταν με φοροδιαφυγή. Συνολικά η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δημοσιοποίησε το εγχείρημα 'Συζήτηση για περαιτέρω μέτρα ενίσχυσης της διαφάνειας και καταπολέμησης της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής' ('Communication of further measures to enhance transparency and the fight against tax evasion and avoidance'). Αυτή η πρωτοβουλία βασίστηκε στους εξής 5 πυλώνες που χρειάζονται επιπλέον προσοχή και βελτίωση: 1. Αξιολόγηση και αξιοποίηση της σχέσης μεταξύ της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της φορολογικής διαφάνειας, καθώς και περαιτέρω ενίσχυση της Τέταρτης Οδηγίας για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες (Fourth Anti-Money Laundering Directive), 2. Βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με τους πραγματικά ωφελούμενους της υπεράκτιας δραστηριότητας, 3. Επαυξημένη εποπτεία των παραγόντων που οδηγούν σε επιθετικές στρατηγικές φορολογικού σχεδιασμού (aggressive tax planning), σε αντιστοιχία με τις οδηγίες του ΟΟΣΑ για την φοροαποφυγή, την μετατόπιση κερδών και την διάβρωση φορολογικής βάσης, 4. Προώθηση υψηλότερων φορολογικών προτύπων χρηστής διαχείρισης σε παγκόσμιο επίπεδο, 5. Παροχή επιπρόσθετης προστασίας των

καταγγελλόντων, ώστε να ενισχυθεί η αποκάλυψη παράνομων δραστηριοτήτων. (Blomeyer & Sanz, 2017)

2.2.5 Paradise Papers - 2017

Το 2017 και πάλι στην γερμανική εφημερίδα Süddeutsche Zeitung έφτασαν στοιχεία όγκου 1,4 terabyte, τα οποία περιείχαν 14,3 εκατομμύρια αρχεία σχετικά με υπεράκτια δραστηριότητα νομικών και φυσικών προσώπων, με αποτέλεσμα να κινητοποιούνται 381 δημοσιογράφοι σε 67 χώρες ανά τον κόσμο. Βασική πηγή των παραπάνω δεδομένων ήταν η διαρροή πληροφοριών από το δικηγορικό γραφείο Appleby που παρέχει υπεράκτιες υπηρεσίες και εδρεύει στις Μπαχάμες. Το σκάνδαλο ονομάστηκε Paradise Papers γιατί η εν λόγω δικηγορική εταιρεία αναλάμβανε εταιρείες οι οποίες βρίσκονταν στα εταιρικά μητρώα 19 ειδυλλιακών τοποθεσιών όπως οι Βερμούδες, οι Μπαχάμες, τα Νησιά Μπαρμπέντος, τα Νησιά Κέιμαν, η Μάλτα και ο Άγιος Δομίνικος. Το σύνολο της αποκάλυψης αφορούσε υπεράκτιες δραστηριότητες από το 1950 έως το 2016 που είχαν ως στόχο την μείωση των φορολογικών υποχρεώσεων φυσικών και νομικών προσώπων. Μέρους αυτής ήταν και πολύ γνωστές πολυεθνικές εταιρείες με πολύ ισχυρά brands όπως η Apple, το Facebook, η Disney, το Yahoo, τα McDonald's, η Siemens, η Walmart, η Uber, η Allianz και η Nike (Berglez & Gearing, 2018).

2.2.6 Pandora Papers - 2021

Τα Pandora Papers αποτελούν την νεότερη αλλά και την μεγαλύτερη αποκάλυψη σχετικά με τα υπεράκτια οικονομικά κέντρα αλλά και την φοροδιαφυγή. Οι πληροφορίες έχουν όγκο 2,94 terabyte που προκύπτουν από 11,9 εκατ. αρχεία και αντλήθηκαν από 14 γραφεία παροχής υπεράκτιων υπηρεσιών που εδρεύουν σε Βιετνάμ, Μπελίζ, Σιγκαπούρη, Μπαχάμες, Σεϋχέλλες. Τα υπεράκτια συστήματα που περιέχονται στο σκάνδαλο αφορούν μεταξύ άλλων τους φορολογικούς παραδείσους Ελβετία, Μονακό, Μπαχάμες, Ντουμπάι και Νησιά Κέιμαν. Μέρος στην έρευνα των παραπάνω αρχείων έχουν λάβει 600 δημοσιογράφοι του ερευνητικού ρεπορτάζ από τα διεθνή μέσα ενημέρωσης Guardian, BBC Panorama, Le Monde και Washington Post. Στο επίκεντρο των αναφορών σχετικά με τα Pandora Papers βρίσκονται επιφανή φυσικά πρόσωπα, κυρίως της πολιτικής, καθώς και περισσότεροι από 100 δισεκατομμυριούχοι. Σημαντική αναφορά γίνεται για τον κυβερνήτη της Ιορδανίας, King Abdullah II με περιουσιακά στοιχεία αξίας 100 εκατ. δολαρίων διασκορπισμένα σε Μαλιμπού, Λονδίνο και Ουάσιγκτον. Άλλα κυβερνητικά στελέχη κρατών που περιλαμβάνονται στις διαρροές είναι: ο πρόεδρος του Αζερμπαϊτζάν İlham Aliyev, ο

πρόεδρος της Κύπρου Νίκος Αναστασιάδης, ο πρόεδρος της Ουκρανίας Volodymyr Zelenskiy καθώς και στενοί συνεργάτες του προέδρου της Ρωσίας Vladimir Putin (Guardian Investigations Team, 2021).

2.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΔΙΑΡΡΟΕΣ

Οι ελεγκτικές εταιρείες και συγκεκριμένα οι Big 4 (Deloitte, Ernst & Young, KPMG, PwC) συμμετέχουν στο υπεράκτιο σύστημα καθώς πέρα από την ελεγκτική διαδικασία, παρέχουν υπηρεσίες φορολογικού και χρηματοοικονομικού χαρακτήρα. Από τα Panama Papers προέκυψε πως οντότητες προσκείμενες στην PwC και στην KPMG είχαν έδρα τα Νησιά Κέιμαν, το Λουξεμβούργο, το Γιβραλτάρ, τον Μαυρίκιο και το Γκέρνσεϊ, την Ελβετία, το Χονγκ Κονγκ αντιστοίχως. Τον Νοέμβριο του 2014 έπειτα από τις διαρροές των LuxLeaks αποδείχθηκε πως η PwC βοήθησε στην νόμιμη, αλλά κρυφή, σύναψη τουλάχιστον 548 φορολογικών συμφωνιών μεταξύ πολυεθνικών και φορολογικών αρχών το διάστημα από 2002 έως το 2010. Επιπρόσθετα, οι ελεγκτικές Big 4 προβαίνουν στην παροχή συμβουλών περί φορολογικών ζητημάτων σε κυβερνήσεις προκειμένου να βελτιώσουν το φορολογικό τους σύστημα (Jones, 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

3.1 Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΣΤΗΝ ΕΞΩΧΩΡΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Το διαδίκτυο έχει έναν σημαντικό ρόλο στη διάδοση των πληροφοριών για τους φορολογικούς παραδείσους και τις σχετικές επιχειρήσεις. Επιπλέον, η ψηφιοποίηση των οικονομικών συναλλαγών έχει επιταχύνει τη μετακίνηση κεφαλαίων στους φορολογικούς παραδείσους και έχει δημιουργήσει νέες δυνατότητες για την αποφυγή της φορολογίας. Μέσω και των σκανδάλων Luxleaks, Swiss Leaks, Panama Leaks, και πολλών ακόμη, αναδείχθηκε η σημασία του διαδικτύου στον κόσμο των φορολογικών παραδείσων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως σύνολο αλλά τα ορισμένα κράτη-μέλη ξεχωριστά έχουν πλέον ξεκινήσει ερευνητικές διαδικασίες απέναντι σε διαδικτυακούς τεχνολογικούς κολοσσούς όπως η Alphabet (Google), η Meta (Facebook), η Amazon και η Apple. Επιπρόσθετα, από τα παραπάνω σκάνδαλα τονίστηκε η ένταση της ανάμειξης των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στο διαδίκτυο με πρακτικές φοροδιαφυγής και επιθετικού σχεδιασμού φοροαποφυγής.

Παρότι η αποκλειστική ύπαρξη του διαδικτύου δεν δημιουργεί νέες περιπτώσεις Διάβρωσης Φορολογικής Βάσης και Μετατόπισης Κερδών (Base Erosion and Profit Shifting - BEPS),

εντείνει το φαινόμενο παρέχοντας πρόσφορο έδαφος στην φοροαποφυγή. Αυτό συμβαίνει γιατί κατά πλειοψηφία τα διαδικτυακά προϊόντα και υπηρεσίες αποτελούν είτε στοιχεία υψηλής κινητικότητας (high mobility - στοιχεία κυκλοφορούντος ενεργητικού) είτε άυλα στοιχεία του κυκλοφορούντος ενεργητικού. Με αυτό ως βασικό χαρακτηριστικό της διαδικτυακής οικονομίας, το ίντερνετ δίνει την δυνατότητα στην υπεράκτιες εταιρείες να δραστηριοποιούνται σε τρίτες χώρες χωρίς την ανάγκη ύπαρξης κτιρίων και εγκαταστάσεων (πάγιο ενεργητικό), όπως ήταν απαραίτητο (φυσικό κατάστημα κτλ.) τον καιρό πριν την εκτεταμένη χρήση του. Επιπλέον, διαμέσου του ψηφιακού κόσμου δυσχαιρένεται ο ακριβής υπολογισμός του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ, - Value-Added Tax, VAT), ενισχύεται η ανωνυμία των χρηστών, δεν υπάρχουν φυσικές έγγραφες αποδείξεις και ενισχύεται η χρήση των φορολογικών παραδείσεων.

Η Δράση 1η (Anti-BEPS Action 1) του προγράμματος Anti-BEPS του ΟΟΣΑ ασχολείται με τα θέματα που προκύπτουν από την ταχεία τεχνολογική ανάπτυξη και την εντατική ψηφιοποίηση της παγκόσμιας οικονομίας. Ωστόσο δεν έχει υπάρξει ακόμη κάποια λύση που να εμποδίζει δραστικά το φαινόμενο την φοροαποφυγής ή φοροδιαφυγής με την χρήση του κυβερνοχώρου. Η διαρκής ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και η συνεχής αύξηση του αριθμού που έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο δημιουργούν διαρκώς νέες προκλήσεις.

3.1.1 ΜΟΝΤΕΛΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟΝ ΨΗΦΙΑΚΟ ΚΟΣΜΟ

Πέρα από την ευκολία διακίνησης των άυλων προϊόντων και των υπηρεσιών οι ψηφιακές επιχειρήσεις βασίζονται σε επιχειρησιακά μοντέλα που τους προσδίδουν κι άλλα πλεονεκτήματα υπέρ του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού (aggressive tax planning). Η κατοχύρωση πατεντών (patents) νέων τεχνολογιών αποτελεί βασική τακτική των ψηφιακών κολλοσών που με αυτό τον τρόπο αποτρέπουν την είσοδο νέων εταιρειών στον ψηφιακό χώρο.

Αποκλειστικά ψηφιακά εταιρείες μπορούν να χαρακτηριστούν αυτές που εμπίπτουν σε μία ή περισσότερες από τις παρακάτω κατηγορίες:

α) Συνδρομητικό Μοντέλο (Subscription Model) : σε αυτή την κατηγορία οι εταιρείες κερδίζουν χρήματα μέσω περιοδικών συνδρομών που δίνουν πρόσβαση σε υπηρεσίες και περιεχόμενο. Διάσημα παραδείγματα είναι οι διαδικτυακές πλατφόρμες παρακολούθησης ταινιών-σειρών Netflix και Amazon+.

β) Μοντέλο Διαφήμισεων (Advertisement Model) : με αυτό το μοντέλο επιτυγχάνεται κέρδος μέσω της διαφήμισης τρίτων στις πλατφόρμες τους, όπως στο Youtube και στο Yahoo.

γ) Μοντέλο Πρόσβασης σε Υλικό (Access Model) : εδώ οι δημιουργοί ψηφιακών εφαρμογών πληρώνουν είτε εφάπαξ είτε μέσω προμηθειών προκειμένου να έχουν πρόσβαση οι εφαρμογές τους σε ιστοτόπου τελικών χρηστών όπως το App Store ή App Gallery. Αντιθέτως, υπάρχουν εταιρείες που ενώ δραστηριοποιούνται βασικά μέσω του διαδικτύου δεν θεωρούνται αμιγώς ψηφιακές. Διαδικτυακά marketplaces όπως το Amazon και το eBay, σάιτ γνωριμιών όπως το Tinder, ιστοσελίδες οργάνωσης ταξιδιών και εύρεσης καταλυμάτων όπως το Skyscanner και το Booking εμπεριέχουν λόγω της φύσης τους και στοιχεία φυσικής υπόστασης.

3.1.2 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΟΣΑ

Ο ΟΟΣΑ προσδιορίζει 3 βασικούς λόγους της ψηφιοποίησης από τους οποίους δημιουργούνται φορολογικά ζητήματα. Αυτοί είναι οι παρακάτω:

1) Nexus: Η δυνατότητα δραστηριοποίησης των πολυεθνικών σε χώρες που δεν έχουν φυσική παρουσία μέσω παγίων στοιχείων.

2) Data: Αφορά την δυσκολία απόδοσης ακριβούς χρηματικής αξίας σε δεδομένα που παρέχονται δωρεάν από τους τελικούς χρήστες του διαδικτύου.

3) Characterization: Είναι η δημιουργία νέων καινοτόμων ψηφιακών υπηρεσιών και προϊόντων όπου είναι εξαιρετικά δύσκολο να χαρακτηριστούν ως συγκεκριμένα προϊόντα.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο ταχέως αναπτυσσόμενος τομέας του cloud computing, όπου ο χρήστης της υπηρεσίας πληρώνει προκειμένου να αποθηκεύονται τα ηλεκτρονικά του αρχεία σε αποθηκευτικό χώρο ενός τρίτου προκειμένου να έχει περισσότερο αποθηκευτικό χώρο και ευελιξία στα δικά του μέσα. Όμως το cloud computing είναι ιδιαίτερα πολύπλοκο καθώς πέρα από τον άυλο χαρακτήρα της υπηρεσίας, η εκτέλεση και η παράδοση της υπηρεσίας συμβαίνει στον χώρο αυτού που παρέχει την υπηρεσία και όχι σε αυτόν του καταναλωτή - πελάτη.

Και τα τρία παραπάνω ζητήματα ενισχύουν εξαιρετικά την αποτελεσματικότητα πρακτικών φοροαποφυγής ή φοροδιαφυγής. Πριν την ευρεία χρήση του ίντερνετ απαιτούνταν κάποιου είδους φυσικής παρουσίας (Nexus) σε τρίτη χώρα ώστε να επιτυγχάνεται η επιχειρηματική δραστηριότητα, αλλά με την ανάπτυξη του e-commerce αυτό έχει εξαλειφθεί. Επιπρόσθετα, οι τελικοί χρήστες στον ψηφιακό κόσμο παρέχουν δωρεάν τα προσωπικά τους στοιχεία (Data) και τις προσωπικές τους προτιμήσεις σε ιστότοπους που τα εκμεταλλεύονται εμπορικά. Τα εν λόγω προσωπικά δεδομένα είναι εξαιρετικά επικερδή για τις εταιρείες που τα διακινούν σε τρίτους. Μέσω των cookies, εταιρείες όπως η Alphabet (Google) και η Meta

(Facebook), μεταπωλούν αυτά τα στοιχεία σε νομικά και φυσικά πρόσωπα που επιδιώκουν την διαφήμιση τους στις πλατφόρμες τους. Τέλος, το πρόβλημα του προσδιορισμού (ή χαρακτηρισμού, Characterization) έγκειται στην φύση των ψηφιακών συναλλαγών όπου είναι ιδιαίτερος δύσκολο να διασφαλιστεί ότι η εταιρεία που έλαβε την πληρωμή όντως διενήργησε κάποια υπαρκτή πώληση.

3.1.3 Ο ΦΠΑ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

Σύμφωνα με Ευρωπαϊκή έρευνα του 2022 διαπιστώθηκε πως μόνο για το έτος 2020 τα κράτη-μέλη έχασαν έσοδα από συναλλαγές που υπόκεινται σε Φ.Π.Α. (Φόρος Προστιθέμενης Αξίας, V.A.T., Value Added Tax) που ανέρχονταν σε 93 δισ. δολάρια. Μεγάλο μέρος αυτών των απωλειών αφορά διαδικτυακές και διασυνοριακές συναλλαγές. Στις 8 Δεκεμβρίου του 2022 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε ορισμένα μέτρα τα οποία θα εκσυγχρονίσουν το πλαίσιο απόδοσης έμμεσων φόρων στα κράτη μέλη και θα αποτρέπουν συνθήκες που ευνοούν την φοροδιαφυγή.

Οι τρεις βασικοί πυλώνες παραμετροποίησης του συστήματος ΦΠΑ στην ψηφιακή οικονομία είναι οι εξής:

1. Δημιουργία ενός ψηφιακού συστήματος που ενημερώνεται σε πραγματικό χρόνο από την έκδοση ψηφιακών τιμολογίων και αποδείξεων που εκδίδουν οι εταιρείες. Με αυτό τον τρόπο θα καταπολεμηθούν φαινόμενα φορολογικής απάτης και ιδιαίτερα το φαινόμενο του “αγνοούμενου εμπόρου” (Carousel Fraud). Το Carousel Fraud (ή αλλιώς VAT Fraud ή Missing Trader Fraud) είναι μια μορφή φοροαπάτης που σχετίζεται με τη φορολογία προστιθέμενης αξίας (VAT) στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο Carousel Fraud, μια εταιρεία αγοράζει εμπορεύματα από άλλες χώρες της ΕΕ χωρίς να πληρώνει τον ΦΠΑ που θα έπρεπε να πληρώσει. Στη συνέχεια, η εταιρεία πουλάει τα εμπορεύματα σε άλλες εταιρείες στην ίδια χώρα, αλλά περιλαμβάνει τον ΦΠΑ στην τιμή του προϊόντος και συλλέγει τον ΦΠΑ αυτόν από τους πελάτες. Ωστόσο, αντί να πληρώσει τον ΦΠΑ στην κυβέρνηση, η εταιρεία αυτή εξαφανίζεται και καταλήγει να μην πληρώνει τον ΦΠΑ που συνέλεξε από τους πελάτες. Η εταιρεία μπορεί να επαναλάβει αυτήν τη διαδικασία πολλές φορές, και καθώς τα εμπορεύματα αλληλοεπηρεάζονται και κυκλοφορούν ανάμεσα σε διάφορες εταιρείες, η διαδικασία μπορεί να φαίνεται σαν ένα καρουζέλ (carousel) που περιστρέφεται.
2. Ανανεωμένοι κανονισμοί ΦΠΑ σχετικά με τις εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον ψηφιακό κόσμο και χρησιμοποιούν ηλεκτρονικές πλατφόρμες (platform-based). Οι πλατφόρμες μπορεί να είναι διαδικτυακές, εφαρμογές κινητών τηλεφώνων ή άλλα

ηλεκτρονικά εργαλεία. Οι Platform-based εταιρείες καλύπτουν μια μεγάλη ποικιλία τομέων, από τη μεταφορά και τη διαμονή μέχρι την αγορά και πώληση εμπορευμάτων και υπηρεσιών. Στόχος των νέων κανονισμών είναι οι ίδιες οι platform-based εταιρείες να είναι υπεύθυνες για την συλλογή και απόδοση του ΦΠΑ σε περιπτώσεις όπου οι χρήστες των πλατφορμών τους αδυνατούν να το πράξουν. Με αυτό τον τρόπο στις περιπτώσεις που ο πωλητής-χρήστης της πλατφόρμας είναι κάποια μικρή επιχείρηση ή κάποιο φυσικό πρόσωπο (ιδιώτης) δεν θα χάνονται τα φορολογικά έσοδα.

3. Περαιτέρω ανάπτυξη του ήδη υπάρχοντος συστήματος ενιαίου μητρώου ΦΠΑ (single VAT registration) ώστε να ανταποκρίνεται καλύτερα στις σύγχρονες ανάγκες του ψηφιακού κόσμου. Οι πωλητές προϊόντων και υπηρεσιών θα έχουν την δυνατότητα να εγγράφονται σε ένα και μόνο ηλεκτρονικό μητρώο ΦΠΑ για τις συναλλαγές στους εντός της E.E.. Με αυτό τον τρόπο θα απλοποιηθεί η διαδικασία, θα γίνει ασφαλέστερη και υπολογίζεται πως θα εξοικονομηθούν για τις επιχειρήσεις περισσότερα από 8,7 δις. ευρώ εντός μιας δεκαετίας.

Όλα τα παραπάνω μέτρα που στοχεύουν στον ανασχηματισμό του φορολογικού συστήματος του ΦΠΑ θα βελτιώσουν τα αποτελέσματα και τα φορολογικά έσοδα των κρατών-μελών αλλά και θα απλοποιήσουν και εξοικονομήσουν χρήματα για πολλές επιχειρήσεις.

Συγκεκριμένα, εκτιμάται πως με τις παραπάνω δράσεις οι χώρες της E.E. θα κερδίζουν 18 δις. ευρώ παραπάνω ετησίως από τον ΦΠΑ, 11 δις. από τα οποία αφορούν περιπτώσεις φοροδιαφυγής. (European Commission, 2022)

3.1.4 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΣΕ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ

Μετά το ξέσπασμα την παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008, η Ευρωπαϊκή Ένωση έδωσε μεγάλη σημασία στην φοροαποφυγή, την φοροδιαφυγή και της παράνομες λογιστικές πρακτικές. Εξαίρεση δεν αποτέλεσαν φυσικά οι εταιρείες κολοσσοί του ψηφιακού κόσμου που κατηγορήθηκαν για χρήση υπεράκτιων κυκλωμάτων θυγατρικών με στόχο να παραποιήσουν τις οικονομικές καταστάσεις τους και να ελαττώσουν τις φορολογικές υποχρεώσεις τους. Τέτοια παραδείγματα είναι:

- Google Inc. : Οι Ιταλικές Αρχές ξεκίνησαν έρευνες κατά της Google με κατηγορίες για φοροδιαφυγή ύψους 250 εκατ. δολαρίων την περίοδο 2009-2013.
- Apple : Και πάλι στην Ιταλία, το 2015 η Apple βρέθηκε στο κέντρο των ερευνών καθώς θεωρήθηκε πως η εταιρεία κατάφερε να εξοικονομήσει 879 εκατ. δολάρια σε φόρους χρησιμοποιώντας την Ιρλανδία ως εξωχώριο οικονομικό κέντρο των

δραστηριοτήτων της. Εν τέλει επιτεύχθηκε διακανονισμός μεταξύ των δύο πλευρών με την Apple να καλείται να αποδώσει 350 εκατ. ευρώ στις ιταλικές αρχές.

- Alphabet: Το 2016 η μητρική εταιρεία της Google αποφάσισε να αποδώσει 130 εκατ. βρετανικές λίρες ως διακανονισμό των φορολογικών απωλειών που είχε η Μεγάλη Βρετανία εξαιτίας της το φορολογικό έτος 2005. Ωστόσο η Επιτροπή Δημοσίων Λογαριασμών του Βρετανικού Κοινοβουλίου των Κοινοτήτων θεώρησε πως το εν λόγω αντίτιμο δεν ανταποκρίνεται στις πραγματικές φορολογικές απώλειες.
- Microsoft: Το 2002 η Αμερικανική εταιρεία Microsoft εξαγόρασε την Δανέζικη Navision μέσω της θυγατρικής της Microsoft Denmark και στην συνέχεια την μεταπούλησε σε ποσό μικρότερο της αξίας της στην μητρική Microsoft με έδρα το Seattle των ΗΠΑ. Αυτές οι αγοραπωλησίες βοήθησαν τον όμιλο να εξοικονομήσει 5,8 δισ. κορόνες Δανίας μέσω της μεταβιβαστικής τιμολόγησης. Ορμώμενοι από το συγκεκριμένο συμβάν η Ευρωπαϊκή Κομισιόν ζήτησε από την Δανία να παραμετροποιήσει τις πολιτικές της περί τιμολογήσεων μεταβίβασης. (Hadzhieva, 2016)

3.1.5 Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ ΣΤΟΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Με την ταχεία ανάπτυξη του διαδικτύου των 21ο αιώνα και τα πλεονεκτήματα που προσφέρει αυτό στον στρατηγικό φορολογικό σχεδιασμό των επιχειρήσεων, κάποιες χώρες παρέχουν και το εύφορο φορολογικό και νομικό πλαίσιο για την περαιτέρω ανάπτυξη την φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Επιπρόσθετα η επανάσταση του διαδικτύου εκτόξευσε την αξία και τον ρόλο των άυλων περιουσιακών στοιχείων που εξαιτίας της φύσης τους δεν μπορούν ούτε να προσδιοριστούν ούτε να αποτιμηθούν με την ίδια ευκολία των πάγιων περιουσιακών στοιχείων και προϊόντων.

Εκμεταλλεζόμενες τις φορολογικές και νομικές συνθήκες των χωρών της Ιρλανδίας και της Ολλανδίας μεγάλες τεχνολογικές εταιρείες όπως η Alphabet (Google), η Apple, η Amazon και η Microsoft χρησιμοποίησαν την πρακτική φοροαποφυγής που ονομάστηκε ως ‘Το διπλό Ιρλανδικό και Ολλανδικό Σάντουιτς’ (‘The Double Irish and Dutch Sandwich’, DIDS).

Η απλούστερη εξήγηση του παραπάνω σχεδιασμού όπως αποτυπώθηκε από το περιοδικό Forbes το 2014 είναι η εξής: ‘Η Αμερικανική μητρική εταιρεία δημιουργεί μια θυγατρική εταιρεία στην Ιρλανδία με την οποία συνάπτει συμφωνία όπου η Ευρωπαϊκή θυγατρική αποκτά δικαιώματα επί των άυλων περιουσιακών στοιχείων και πατεντών της μητρικής και την υποχρέωση να εμπορεύεται και να προωθεί τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της μητρικής.

Με αυτό τον τρόπο τα εισοδήματα του ομίλου φορολογούνται στην Ιρλανδία και όχι στην Αμερική, ενώ επιπροσθέτως η θυγατρική απολαμβάνει φορολογικά οφέλη καθώς οι πληρωμές προς την μητρική για τα πνευματικά δικαιώματα είναι φορολογικά εκτεστέες. Τέλος μια δεύτερη θυγατρική στην Ιρλανδία ιδρύει ή εξαγοράζει μια θυγατρική σε κάποιο φορολογικό παράδεισο (π.χ. Βερμούδες) εξασφαλίζοντας έτσι μηδενικές φορολογικές υποχρεώσεις για τα Ευρωπαϊκά της έσοδα.’

Ο βασικότερος λόγος που το εν λόγω ‘σύστημα’ λειτουργεί στην Ιρλανδία είναι γιατί η χώρα έχει ευνοϊκές φορολογικές συνθήκες με χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές και ανθρώπινο δυναμικό με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και γνώση της Αγγλικής γλώσσας.

Επιπρόσθετα το Εταιρικό Δίκαιο της Ιρλανδίας δίνει την δυνατότητα σε εξωχώριες εταιρείες να καταχωρούνται ως Ιρλανδικές πολύ ευκολότερα έναντι άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Η λέξη ‘διπλό’ στο εν λόγω σύστημα προκύπτει από την δημιουργία δύο θυγατρικών στην Ιρλανδία, την πρώτη και την δεύτερη την οποία κατέχει εξ ολοκλήρου η πρώτη.

Στην περίπτωση της Ολλανδίας, υπάρχουν τρεις διαφορετικές θυγατρικές εταιρείες. Δύο στην Ιρλανδία και μία στην Ολλανδία. Συγκεκριμένα, δημιουργείται μια εικονική εταιρεία (shell company) στην Ολλανδία, και με την χρήση της Οδηγίας 49/2003 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περί ελευθερίας μεταβίβασης πληρωμών δικαιωμάτων και τόκων εντός της Ε.Ε., μεταβιβάζονται τα έσοδα από την πρώτη Ιρλανδική εταιρεία στην εικονική εταιρεία στην Ολλανδία και έπειτα στην δεύτερη Ιρλανδική εταιρεία, δημιουργώντας έτσι ένα δαιδαλώδες σύστημα.

Από τα παραπάνω στοιχεία, γίνεται κατανοητό πως η ευχρηστία του μοντέλου έγκειται στην μεταβιβασιμότητα και την ευκολία διακίνησης των δικαιωμάτων επί πατεντών και άυλων στοιχείων και γι αυτό η χρήση του έχει γίνει κατά το μεγαλύτερο ποσοστό από τεχνολογικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον κυβερνοχώρο.

(Beebejaun, 2021)

3.1.6 Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ

Παρά την αποδεδειγμένη βοήθεια που έχει προσφέρει το ίντερνετ στον επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό (aggressive tax planning) των πολυεθνικών εταιρειών, η τεχνολογία και το διαδίκτυο έχουν δώσει νέες δυνατότητες στις αρχές προκειμένου να διενεργούν ελέγχους και να περιορίζουν τα διαφυγόντα φορολογικά έσοδα.

Επιπλέον, με την χρήση του διαδικτύου και την συνολική πληροφόρηση που λαμβάνουν οι οικονομικές αρχές σχετικά με την μέση φορολογική επιβάρυνση των εξωχώριων εταιρειών

αλλά και τις πρακτικές που χρησιμοποιούνται, οι κυβερνήσεις μπορούν να επιλέξουν διαφορετικές φορολογικές πολιτικές που θα οδηγήσουν και σε καλύτερα για αυτές αποτελέσματα. (Agrawal, 2021)

3.2 Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΥΠΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Η ΥΠΕΡΑΚΤΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Η επίδραση των κρυπτονομισμάτων στη φοροδιαφυγή έχει επισημανθεί ως ένα από τα βασικά προβλήματα που σχετίζονται με τη χρήση τους. Κατά τη διάρκεια της ανάπτυξής τους, τα κρυπτονομίσματα έχουν δώσει στους χρήστες τους τη δυνατότητα να μεταφέρουν και να αποθηκεύουν χρήματα εκτός του παραδοσιακού τραπεζικού συστήματος. Αυτό σημαίνει ότι οι πληρωμές μπορούν να πραγματοποιηθούν ανώνυμα και χωρίς τη συμμετοχή τρίτων, όπως τραπεζών και κυβερνήσεων.

Το 2009 έπειτα από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση που επηρέασε τραπεζικά ιδρύματα σε όλο τον κόσμο, δημιουργήθηκε το πρώτο κρυπτονόμισμα, το Bitcoin. Το Bitcoin δημιουργήθηκε από τον Satoshi Nakamoto, που αποτελεί ψευδώνυμο ενός ,ακόμη, άγνωστου προσώπου ή ομάδας προσώπων, με σκοπό την αποκεντροποίηση του τραπεζικού συστήματος. Το Bitcoin μαζί και με τα υπόλοιπα μεταγενέστερα κρυπτονομίσματα αποτελούν διαδικτυακά στοιχεία καθώς δεν έχουν φυσική μορφή και υφίστανται μόνο στον κυβερνοχώρο και έδωσαν την δυνατότητα στους χρήστες τους να διενεργούν άμεσες χρήστη προς χρήστη συναλλαγές (direct peer-to-peer transactions) παρακάπτοντας τον ενδιάμεσο παράγοντα που αποτελούν συνήθως κάποιο τραπεζικό ίδρυμα.

Το σύνολο των κρυπτονομισμάτων βασίζονται στην τεχνολογία blockchain που διασφαλίζει την εγκυρότητα των συναλλαγών και προσφέρει πολύ υψηλά επίπεδα ανωνυμίας. (Albrecht & Duffin, 2019)

Η τεχνολογία blockchain αποτελεί κατ ουσίαν έναν κατανεμημένο λογιστικό κατάλογο (distributed ledger), όπου οι πληροφορίες είναι συνδεδεμένες σε μπλοκ δεδομένων τα οποία επιβεβαιώνονται από όλους τους κατανεμημένους κόμβους (Nodes) του δικτύου. Με αυτό τον τρόπο το blockchain είναι εξαιρετικά δύσκολο να παραβιαστεί (hacked) καθώς βασίζεται στην επαλήθευση των συναλλαγών από πολλαπλά μέρη. (Hellenic Blockchain Hub)

Η χρήση που προσφέρουν τα κρυπτονομίσματα στους φορολογικούς παραδείσους έγκειται στην ισχυρή ανωνυμία των χρηστών τους που μπορεί να παρομοιαστεί με την ανταλλαγή χρημάτων σε μετρητά, με την διαφορά ότι δεν χρειάζεται η φυσική παρουσία των συναλλασσόμενων για την διεξαγωγή της ανώνυμης συναλλαγής, αλλά απλά μια σύνδεση στο διαδίκτυο. Φόβοι για το μέλλον το κρυπτονομισμάτων και τον ρόλο τους στην παγκόσμια

φορολογική σκηνή έχουν εκφραστεί από πολιτικούς ηγέτες παγκόσμιου κύρους, συμπεριλαμβανομένου της πρώην Πρωθυπουργού του Ηνωμένου Βασιλείου Τερέζα Μέι καθώς και του Πρωθυπουργού της Ινδίας Ναρέντρα Μόντι.

Τον Μάρτιο του 2018 ο Υπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ Στίβεν Μνούτσιν μέσω του Αμερικανικού Κογκρέσου κάλεσε τις 20 ισχυρότερες οικονομίες του κόσμου (G20) να ενδιαφερθούν για το θέμα των κρυπτονομισμάτων και να βρεθούν λύσεις προκειμένου να οριοθετηθούν τα εν λόγω νομίσματα ώστε να μην μετατραπούν στους ‘νέους Ελβετικούς τραπεζικούς λογαριασμούς’ (the next Swiss bank account’). (Amzuica & Mititelu, 2019)

3.2.1 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΥΠΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ Ε.Ε.

Αν και ο σαφής ποσοτικός προσδιορισμός των οικονομικών απωλειών των χωρών είναι πολύ δύσκολος λόγω της φύσης των κρυπτονομισμάτων, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το 2018 ανέρχονται σε 7 δισ. ευρώ παγκοσμίως. Τα ζητήματα που προκύπτουν γύρω από την ευρεία χρήση των κρυπτονομισμάτων είναι τα εξής:

1. **Ανωνυμία:** Ο βασικός λόγος που αποτελεί τροχοπέδη για την οριοθέτηση των κρυπτονομισμάτων και την αποκάλυψη ενδεχομένων παράνομων δραστηριοτήτων και φοροδιαφυγής είναι η ανωνυμία που προσφέρουν τα κρυπτονομίσματα. Η χρήση των ψηφιακών νομισμάτων για την διεκπεραίωση συναλλαγών που υπόκεινται σε φορολόγηση καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την εύρεση των συναλλασσόμενων από τις αρμόδιες αρχές προκειμένου να αποδώσουν και τον ανάλογο φόρο. Ωστόσο αν και δύσκολη, η εύρεση των συναλλασσόμενων είναι δυνατή σε ορισμένες περιπτώσεις. Σε αυτό το μήκος κύματος η πρωτοβουλία TITANIUM project της Ε.Ε. στοχεύει στην αναζήτηση και ανάπτυξη μεθόδων και λύσεων που θα ανακαλύπτουν παράνομες δραστηριότητες μέσω της χρήσης ηλεκτρονικών νομισμάτων. Το project TITANIUM και οι λύσεις που θα προσφέρει θα αποτελέσει καταλυτικό παράγοντα στην καταπολέμηση του διαδικτυακού οικονομικού εγκλήματος και της φοροδιαφυγής μέσω κρυπτονομισμάτων.
2. **Διασυνοριακή φύση:** Κατά κύριο λόγο τα κρυπτονομίσματα εξυπηρετούν φυσικά και νομικά πρόσωπα αλλά και αγορές με διασυνοριακή φύση. Εξάλλου τα ψηφιακά νομίσματα δημιουργούνται και εντάσσονται στον παγκόσμιο διαδικτυακό ιστό με αποτέλεσμα οι χρήστες τους να έχουν την δυνατότητα να τα χρησιμοποιούν σε μέρη στα οποία δεν υπάρχει το κατάλληλο νομικό και θεσμικό πλαίσιο. Η Ε.Ε. θεωρεί πως για να μεγιστοποιηθεί η αποτελεσματικότητα των εκάστοτε μέτρων αντιμετώπισης

των κινδύνων που ελλοχεύουν στα κρυπτονομίσματα θα πρέπει να ακολουθούνται ορισμένοι κανόνες σε παγκόσμιο επίπεδο.

3. Απουσία μεσάζοντα-διεκπεραιωτή: Ένα ακόμη ζήτημα είναι η απουσία ενός μεσάζοντα (λ.χ. χρηματοπιστωτικό ίδρυμα) κατά την διενέργεια των συναλλαγών. Αυτό σημαίνει πως οι συναλλαγές δεν επιβεβαιώνονται από κάποιον μεμονωμένο οργανισμό, φυσικό ή νομικό σύστημα αλλά από ολόκληρο το blockchain. Αυτό ωστόσο δυσχεραίνει την επιβολή κανονισμών αφού δεν υπάρχει κάποιος κεντρικός διαχειριστής.
4. Νομικά κενά: Τα κρυπτονομίσματα αποτελούν ένα καινούργιο ξεχωριστό φαινόμενο το οποίο δεν καλύπτεται πλήρως και σαφώς από τους κανονισμούς και τις δράσεις της Ε.Ε.. Για παράδειγμα, η οδηγία της Ε.Ε. περί ανταλλαγής οικονομικών και φορολογικών πληροφοριών μεταξύ των κρατών-μελών για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής δεν έχει ουσιαστική ισχύ στην περίπτωση των ψηφιακών νομισμάτων καθώς ούτε οι αρμόδιες αρχές της εκάστοτε χώρας έχουν την απαραίτητη πληροφόρηση λόγω της ανωνυμίας και της ευκολίας απόκρυψής της. Τέλος, παρόλο που έχει επιτευχθεί στο παρελθόν είναι πολύ δύσκολο να ‘παγώσουν’ οι συναλλαγές κρυπτονομισμάτων των προσώπων που είναι υπό έρευνα για παράνομες ενέργειες.
5. Ηθικό ζήτημα: Η κρυπτογράφηση που εξασφαλίζει την ανωνυμία των χρηστών δεν χρησιμοποιείται μόνο στα κρυπτονομίσματα αλλά και σε πολλές άλλες εφαρμογές για την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων. Έτσι διεγείρεται το ερώτημα για το πως μπορούν να επιβληθούν κανονισμοί και τεχνολογίες που από την μία δεν θα παραβιάζουν τα προσωπικά δεδομένα και τις ευαίσθητες πληροφορίες των χρηστών αλλά παράλληλα θα είναι ικανοί να περιορίζουν και να ανακαλύπτουν περιπτώσεις παράνομων δραστηριοτήτων και φοροδιαφυγής.
6. Καινοτομία: Τα κρυπτονομίσματα πέρα από τα μειονεκτήματά τους ανέδειξαν την σημαντική και καινοτόμα τεχνολογία που χρησιμοποιούν. Οι προοπτικές της κρυπτογράφησης και του blockchain είναι πολλαπλές και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να τονώσουν την τεχνολογική ανάπτυξη ακόμη περισσότερο και να εφαρμοστούν σε όλο και περισσότερους τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας. Για αυτό τον λόγο οι κανονισμοί γύρω από τα κρυπτονομίσματα και τις τεχνολογίες που τα υποστηρίζουν θα πρέπει και να αποτρέπουν τις παράνομες ενέργειες και την εγκληματικότητα και να μην περιορίζουν τις δυνατότητες για ανάπτυξή τους. Η Ε.Ε. τονίζει πως τα μέτρα τα οποία λαμβάνει δεν επηρεάζουν την περαιτέρω εξέλιξη της

καινοτομίας στον κλάδο των κρυπτονομισμάτων αλλά στοχεύουν αποκλειστικά στην καταπολέμηση της παραβατικής χρήσης τους.

(Houben & Snyers, 2018)

3.2.2 ΝΟΜΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΚΡΥΠΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

Πλέον σχεδόν όλες οι χώρες του σύγχρονου δυτικού κόσμου εντείνουν την προσπάθεια τους προκειμένου να θεσμοθετήσουν και να προσδιορίσουν νομικά και φορολογικά το πλαίσιο των κρυπτονομισμάτων.

3.2.2.1 Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ

Βασικό ρόλο στις εξελίξεις της θεσμοθέτησης των κρυπτονομισμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο διαδραματίζουν οι Ηνωμένες Πολιτείες. Προτού καταλήξουν σε κάποιο οριστικό συμπέρασμα η Εσωτερική Υπηρεσία Εσόδων των ΗΠΑ (Internal Revenue Service, IRS) και τα Αμερικανικά Δικαστήρια αντιμετώπισαν διάφορες προκλήσεις. Σύμφωνα με τις οδηγίες που εξέδωσε η IRS το 2014, προσδιόριζε τα κρυπτονομίσματα για φορολογικούς λόγους ως περιουσιακά στοιχεία. Αυτό σημαίνει ότι η Υπηρεσία όριζε πως οι φορολογικοί κανονισμοί και νόμοι που ακολουθούνται κατά την διενέργεια αγοραπωλησιών περιουσίας θα πρέπει να εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις συναλλαγών των κρυπτονομισμάτων.

Επιπρόσθετα, τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που αποδέχονται τα κρυπτονομίσματα ως αντάλλαγμα σε παροχή υπηρεσιών ή προϊόντων, οφείλουν να συμπεριλαμβάνουν κατά την σύνταξη της φορολογικής τους δήλωσης την αντικειμενική εύλογη αξία των κρυπτονομισμάτων την ημέρα της συναλλαγής και όχι την ημέρα σύνταξης της φορολογικής δήλωσης.

Από την άλλη σε περιπτώσεις όπου ο φορολογούμενος διακρατεί κρυπτονομίσματα για μεγάλα χρονικά διαστήματα, τότε εφαρμόζονται οι κανονισμοί περί φόρου υπεραξίας (capital gains tax), όπως στις περιπτώσεις φόρου επί των κερδών σε αγοραπωλησίες μετοχών, ομολόγων, ακινήτων κ.α..

Η εύλογη κριτική που ασκήθηκε στην αντιμετώπιση του IRS έγκειται στο ότι τα κρυπτονομίσματα δεν έχουν αποκλειστική χρήση ως περιουσιακά στοιχεία, αλλά εξυπηρετούν σκοπούς ίδιους με αυτών των χρημάτων. Χρησιμοποιούνται δηλαδή ευρέως ως μέσο για την διεκπεραίωση των συναλλαγών. Για την συμπερίληψη αυτού του ορισμού στο νομοθετικό πλαίσιο δημιουργήθηκε ο “Νόμος για την Φορολογική Μεταρρύθμιση των Ψηφιακών Νομισμάτων” (The Virtual Currency Tax Reform Act), όπου επαναπροσδιόρισε τα κρυπτονομίσματα, και συγκεκριμένα το δημοφιλέστερο εξ αυτών Bitcoin, ως ξένο νόμισμα.

Με αυτό τον νόμο τα κρυπτονομίσματα στις ΗΠΑ θεωρούνται νομικά και φορολογικά νομισματικές μονάδες όπου εξυπηρετούν τις ίδιες ιδιότητες με τα χρήματα: μέσο συναλλαγών/ λογιστική μονάδα,/ διατήρηση αγοραστικής αξίας. (Liotta, 2018)

3.2.2.2 Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει τα κρυπτονομίσματα από διάφορες γωνίες, συμπεριλαμβανομένων των φορολογικών τους επιπτώσεων. Αν και η φορολόγηση των κρυπτονομισμάτων δεν είναι ακόμη εναρμονισμένη σε όλη την Ε.Ε., έχουν ληφθεί ορισμένα μέτρα για να αντιμετωπιστούν οι φορολογικές επιπτώσεις τους. Για τους λόγους που προαναφέρθηκαν (βλ. υποπαράγραφο 3.2.1) περί των χαρακτηριστικών των κρυπτονομισμάτων και των θεμάτων που παρουσιάζουν, η Ε.Ε. προς το παρόν έχει εστιάσει στην θεσμοθέτηση μόνο της ‘Πέμπτης Οδηγίας Καταπολέμησης του Ξεπλύματος Χρήματος’ (fifth Anti Money Laundering Directive, AMLD 5), η οποία αποτελεί συνέχεια της τέταρτης Οδηγίας AMLD-4 και συμπεριλαμβάνει ορισμένες εφαρμογές για τις συναλλαγές κρυπτονομισμάτων. Επιπλέον των παραπάνω όμως, η συζήτηση για τον φορολογικό και νομικό προσδιορισμό και ορισμό των κρυπτονομισμάτων δυσχεραίνεται από την εξαιρετικά ασταθή κεφαλαιοποίησή τους που υπόκειται διαρκώς σε μεγάλες αλλαγές στην αξία των κρυπτονομισμάτων καθιστώντας το πολύ απρόβλεπτο. (ECB, 2019)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι ελεγκτικές εταιρείες σχετίζονται άμεσα με τους φορολογικούς παραδείσους, καθώς επιτρέπουν σε επιχειρήσεις και ιδιώτες να αποφεύγουν τη φορολογία και να αποκρύπτουν τα οικονομικά τους στοιχεία. Συγκεκριμένα, οι ελεγκτικές εταιρείες παρέχουν υπηρεσίες στις επιχειρήσεις για τη διαχείριση των οικονομικών τους δεδομένων και την υποβολή φορολογικών δηλώσεων. Επίσης, μερικές φορές, οι ίδιες οι ελεγκτικές εταιρείες και τα παραρτήματά τους χρησιμοποιούν τους φορολογικούς παραδείσους για να αποφύγουν την καταβολή φόρων ή για να κρύψουν τα οικονομικά τους στοιχεία από τις αρχές.

Σαφώς, τα παραπάνω δεν αποτελούν καθολική πολιτική γραμμή όλων των εταιρειών του κλάδου των ελεγκτικών υπηρεσιών και δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση λόγω ορισμένων περιπτώσεων να μειώνεται η συνολική αξία και συνεισφορά του επαγγέλματος στην σύγχρονη κοινωνία.

4.1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ - BIG 4

Στον χώρο των ελεγκτικών υπηρεσιών αυτή την στιγμή δραστηριοποιούνται πολλές ελεγκτικές και λογιστικές εταιρείες, ωστόσο μόνο τέσσερις εξ αυτών έχουν την μερίδα του λέοντος στην διεθνή αγορά. Αυτές οι εταιρείες έχει καθιερωθεί να ονομάζονται Big 4 ή Big Four και είναι οι: Deloitte, EY, KPMG και PwC. Ως τα κυρίαρχα ελεγκτικά γραφεία (auditing firms) παρέχουν λογιστικές, ελεγκτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες στις μεγαλύτερες εταιρείες της Ευρώπης, των ΗΠΑ και ευρύτερα του κόσμου. (Corporate Europe Observatory, 2018)

Απόρροια των παραπάνω είναι οι Big 4 να δραστηριοποιούνται πλέον σε μία αγορά με χαρακτηριστικά ολιγοπωλίου, απολαμβάνοντας έτσι διάφορα πλεονεκτήματα. Εξάλλου, όπως είναι κατανοητό η χρήση παράτυπων πρακτικών όπως ο επιθετικός φορολογικός σχεδιασμός ,που στοχεύει σε μικρότερες φορολογικές υποχρεώσεις με νόμιμα ή παράνομα μέσα, είναι κάτι που προσελκύει τις πολυεθνικές εταιρείες. (Addison & Mueller, 2015).

Συγκεκριμένα, μόνο για το έτος 2012-2013 οι Big 4 είχαν έσοδα για παροχή φορολογικών υπηρεσιών της τάξης των 2 δις. στερλίνες στο Ηνωμένο Βασίλειο και 25 δις. δολαρίων παγκοσμίως. Σαφώς, τα παραπάνω αποτελέσματα δεν προέρχονται εξ ολοκλήρου από υπηρεσίες σχετικές με τον φορολογικό σχεδιασμό των εταιρειών, αλλά το μεγαλύτερο κομμάτι απορρέουν από εκεί. Επιπροσθέτως πρέπει να σημειωθεί πως για το ίδιο έτος, το 1/5 (20%) του συνολικού τζίρου των Big 4 στην Μεγάλη Βρετανία αφορούσε φορολογικές υπηρεσίες. (House of Commons, 2013).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας των Chris Jones, Yama Temouri, Alex Cobham του 2018 που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό Journal of World Business, φάνηκε ότι η συναναστροφή των εταιρειών με κάποια από τις Big 4 έχει ως αποτέλεσμα να χρησιμοποιούνται οι φορολογικοί παράδεισοι από 1,12 έως 1,14 περισσότερες φορές, ενώ είναι 2,9% πιθανότερο αυτές οι εταιρείες να απασχολούν κάποια θυγατρική σε κάποιον φορολογικό παράδεισο. (Jones & Temouri & Cobham, 2018).

4.2 ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ BIG 4

Σύμφωνα με στοιχεία του 2014 του ICIJ οι τέσσερις μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες που απασχολούν περισσότερους από 700000 εργαζομένους και έχουν ετήσια έσοδα μεγαλύτερα των 100 δις. δολαρίων είναι αρωγοί στην εξωχώρια δραστηριότητα και τις δυσμενείς συνέπειές της. Πιο συγκεκριμένα, 81 από τα γραφεία των Big 4 εδρεύουν σε φορολογικούς

παραδείσους, εξυπηρετώντας πελάτες τους, ενώ για το 2014 μόνο η Deloitte απασχολούσε 150 εργαζόμενους στα μικροσκοπικά βρετανικά νησιά της Μάγχης, Γκέρνσεϊ και Τζέρσεϋ. Η PwC έχει κατηγορηθεί για την συνδρομή της στην προσπάθεια της Αμερικανικής εταιρείας Caterpillar να φορολογείται για μεγάλο μέρος των εισοδημάτων της στην Ελβετία με φορολογικό συντελεστή 6%, έναντι του 29% των ΗΠΑ, μέσω συμβουλών περί νομικών κενών που οδήγησαν 8 δις. δολάρια να φορολογηθούν στην Ευρωπαϊκή χώρα και την Caterpillar να γλιτώνει 2,4 δις. δολάρια σε φορολογικές υποχρεώσεις.

Στις ΗΠΑ, σύμφωνα με τις αρχές, η KPMG βοήθησε μερικούς πλούσιους πελάτες της να δημιουργήσουν ψεύτικες οικονομικές ζημίες ώστε να μπορούν να αποφύγουν να πληρώσουν φόρους και στη συνέχεια είπε ψέματα στην IRS για το πώς λειτουργούσαν οι φορολογικοί παράδεισοι (tax shelters).

Στο Ντουμπάι, μέσα που μάχονται κατά της οικονομικής διαφθοράς ισχυρίστηκαν ότι το ελεγκτικό γραφείο Ernst & Young βοήθησε ένα μεγάλο εργοστάσιο διύλισης χρυσού να κρύψει πρακτικές που μπορεί να παραβιάζουν τους διεθνείς κανόνες που είχαν σχεδιαστεί για να σταματήσουν τη παράνομη διακίνηση «χρυσού σύγκρουσης» (conflict gold), δηλαδή χρυσού που εξορύσσεται από περιοχές όπου υπάρχουν συγκρούσεις και επιδράσεις των εμπλεκόμενων στρατευμάτων.

Τέλος, οι αμερικανικές αρχές στην Νέα Υόρκη, κατηγόρησαν την Deloitte πως βοήθησε συμβουλευτικά μια βρετανική τράπεζα να παραβιάσει τις κυρώσεις που είχαν επιβληθεί κατά του Ιράν, ενώ ταυτόχρονα η ελεγκτική έκθεση που υπέβαλαν στις ρυθμιστικές αρχές απέκρυπτε σημαντικές πληροφορίες σχετικά με πιθανούς κινδύνους ξεπλύματος μαύρου χρήματος από την τράπεζα. (Hudson, 2014)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

5.1 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΟΥ ΕΚΑΝΑΝ ΧΡΗΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ

Οι φορολογικοί παράδεισοι δεν θα είχαν ισχύ αν δεν χρησιμοποιούνταν ευρέως ακόμη και από τις ισχυρότερες επιχειρήσεις του πλανήτη. Το 2016 οι 366 από τις 500 μεγαλύτερες εταιρείες των ΗΠΑ (δηλαδή το 73% του Fortune 500) διατηρούσαν στο σύνολό τους 9755 θυγατρικές εταιρείες σε φορολογικούς παραδείσους με μόλις τις 30 εταιρείες εξ αυτών να έχουν τις 2213 του συνόλου. Επιπρόσθετα αξίζει να σημειωθεί πως σύμφωνα με την εν λόγω έρευνα η Ολλανδία ήταν η χώρα που χρησιμοποιούνταν συχνότερα για φοροελαφρύνσεις, ενώ το 57% των εταιρειών είχαν τουλάχιστον μία θυγατρική στα Νησιά Κέιμαν ή/και στις Βερμούδες. (Phillips et al, 2017)

Σε αυτό το κεφάλαιο θα δοθούν πραγματικά παραδείγματα πολυεθνικών εταιρειών που είτε χρησιμοποίησαν είτε ακόμη χρησιμοποιούν φορολογικούς παραδείσους και πρακτικές εξωχώριας δραστηριότητας.

1. Nike: Η Nike είναι μια πολυεθνική εταιρεία παραγωγής αθλητικών ειδών και αθλητικών υποδημάτων, η οποία ιδρύθηκε το 1964 από τους Φίλ Νάιτζ και Μπιλ Μπόουερμαν ως Blue Ribbon Sports. Το 1971 η εταιρεία άλλαξε το όνομά της σε Nike, που προέρχεται από το όνομα της θεάς της νίκης στην αρχαία ελληνική μυθολογία. Είναι μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες αθλητικών ειδών στον κόσμο και προμηθεύει εξοπλισμό σε πολλές αθλητικές ομάδες και έχει συνάψει συμφωνίες με διάσημους αθλητές όπως ο Michael Jordan, Roger Federer και Tiger Woods. (Britannica.com)

Το 2017 η Nike μέσω των οικονομικών της καταστάσεων έδειξε ότι κατέχει κέρδη 12.2 δισεκατομμυρίων δολαρίων από εξωχώριες (των ΗΠΑ) δραστηριότητες και τα οποία δήλωσε ως μακροπρόθεσμα επανεπενδυμένα κέρδη (permanently reinvested earnings) τα οποία δεν υπόκεινται σε φορολόγηση. Αυτό συνέβη γιατί με αυτό τον τρόπο η Nike δεν “επαναπατρίζει” αυτά τα κέρδη. Έτσι δεν υποχρεούται να πληρώσει φόρο με συντελεστή 34%, δηλαδή αποφεύγει στην συγκεκριμένη περίπτωση φορολογικές υποχρεώσεις ύψους 4,1 δισ. δολαρίων. (Gardner, 2017)

2. Pfizer: Η Pfizer είναι μια διεθνής φαρμακευτική εταιρεία με έδρα στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ιδρύθηκε το 1849 από τον Charles Pfizer και τον Charles Erhart στη Νέα Υόρκη, και από τότε έχει αναπτυχθεί σε μια από τις μεγαλύτερες και πιο καινοτόμες φαρμακευτικές εταιρείες στον κόσμο. Η Pfizer είναι γνωστή για τα φάρμακα που παράγει, όπως το Viagra, το Lipitor, το Celebrex και το Xanax, μεταξύ πολλών άλλων. Το 2020, η Pfizer σε συνεργασία με την BioNTech κατάφερε να αναπτύξει ένα από τα πρώτα εμβόλια κατά του κορονοϊού COVID-19 που εγκρίθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ). (pfizer.com/history)

Για το 2016 η Pfizer είχε περισσότερες από 157 θυγατρικές σε υπεράκτια οικονομικά κέντρα και συνολικά 198,9 δισ. δολάρια εναποτεθειμένα σε αυτές. Παρ’ ότι την περίοδο 2007-2016 το 43% των συνολικών εσόδων του ομίλου προερχόταν από τις ΗΠΑ, η εταιρεία δήλωνε μηδενικά έσοδα στις αμερικανικές αρχές. Αυτό συνέβαινε μέσω λογιστικών πρακτικών που έδιναν την δυνατότητα στην Pfizer να μεταφέρει τα δικαιώματα επί πατεντών της στις θυγατρικές της εταιρείες σε κάποια χώρα με πολύ χαμηλό ή καθόλου φορολογικό συντελεστή. Έπειτα, όταν γινόντουσαν πωλήσεις στις

ΗΠΑ η Αμερικανική εταιρεία πλήρωνε για αυτά τα δικαιώματα στην θυγατρική της δηλώνοντας έτσι ζημίες. (Phillips et al, 2017)

3. Amazon: Η Amazon είναι μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες λιανικής πώλησης στον κόσμο και έχει επεκταθεί σε πολλούς άλλους τομείς, όπως η παροχή υπηρεσιών cloud computing, οι ψηφιακές υπηρεσίες και οι παραγωγές τηλεοπτικού περιεχομένου. Ιδρύθηκε το 1994 από τον Jeff Bezos, με αρχικό όραμα τη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού βιβλιοπωλείου. Αργότερα, η εταιρεία διεύρυνε την δραστηριότητά της και σε άλλα προϊόντα, όπως τα ηλεκτρονικά είδη, τα οικιακά σκεύη, τα ρούχα και τα παπούτσια, τα τρόφιμα και πολλά άλλα. Η Amazon έχει αρκετά γνωστά προϊόντα και υπηρεσίες, όπως το Amazon Prime (που περιλαμβάνει πρόσβαση σε περιεχόμενο όπως βιντεοπαιχνίδια, μουσική, ταινίες, σειρές κ.α.), το Kindle (ηλεκτρονικός αναγνώστης) και το Amazon Web Services (υπηρεσίες cloud computing). (Britannica.com/Amazoncom)

Για το 2020 η Amazon είχε στην Ευρώπη συνολικές πωλήσεις ύψους 44 δισ. ευρώ μέσω της θυγατρικής της στο Λουξεμβούργο. Παρά το υπέρογκο αυτό ποσό όμως η Amazon EU Sarl παρουσίασε στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης ζημία 1,2 δισ. ευρώ, αποφεύγοντας έτσι να πληρώσει οποιοδήποτε φόρο στην Ευρώπη. Αυτό όμως είναι μόνο η αρχή, καθώς με αυτή την ζημία αλλά και με ζημίες προηγούμενων ετών η θυγατρική της Amazon απέκτησε στον Ισολογισμό tax credits ύψους 2,7 δισ. ευρώ που θα μειώσουν τυχόν φορολογικές υποχρεώσεις για μελλοντικές χρήσεις. Τέλος, η Amazon EU Sarl είναι η υπεύθυνη για όλες τις πωλήσεις στις χώρες Γαλλία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία, Πολωνία και Σουηδία απασχολώντας μόλις 5262 ανθρώπους, οι οποίοι αντιστοιχούν σε 8,4 εκατ. ευρώ εσόδων για κάθε εργαζόμενο. (Neate, 2021)

4. Starbucks: Τα Starbucks είναι μια αμερικανική αλυσίδα καφεκοπτειών που ιδρύθηκε το 1971 στο Σιάτλ των ΗΠΑ. Η εταιρεία είναι εξειδικευμένη στην παρασκευή καφέ και προσφέρει επίσης φαγητό, ροφήματα και σνακ. Από την ίδρυσή της, η εταιρεία έχει αναπτυχθεί διεθνώς και έχει περισσότερα από 30.000 καταστήματα σε περισσότερες από 80 χώρες. (starbucks.com/aboutus)

Η θυγατρική των Starbucks στο Ηνωμένο Βασίλειο απέδωσε μόλις 5 εκατομμύρια βρετανικές στερλίνες σε φόρους εισοδήματος για το οικονομικό έτος 2021, ενώ για την δωδεκαετία 2010-2021 παρουσίασαν κέρδη μόλις σε 5 χρονιές. Και σε αυτή την περίπτωση χρησιμοποιήθηκαν πληρωμές δικαιωμάτων (royalty payments) ύψους 26,5 εκατ. στερλινών που μείωσαν επιπλέον τα φορολογητέα έσοδα. (Neate, 2022)

5. ΙΚΕΑ: Η ΙΚΕΑ είναι μια Σουηδική εταιρεία που παράγει έπιπλα και διακοσμητικά αντικείμενα για το σπίτι, και ιδρύθηκε το 1943 από τον Ingvar Kamprad, ενώ πλέον αριθμεί περίπου 445 καταστήματα σε περισσότερες από 52 χώρες σε όλο τον κόσμο. Το όνομα της εταιρείας αποτελείται από τα αρχικά του ονόματος και του επωνύμου του ιδρυτή, καθώς και από την πόλη όπου γεννήθηκε, την Ελμτάρι στη Σουηδία και είναι γνωστή για τον σχεδιασμό των προϊόντων της, που συνδυάζει τη λειτουργικότητα, τον σκανδιναβικό σχεδιασμό και την προσιτή τιμή. Η εταιρεία προσφέρει μια μεγάλη ποικιλία προϊόντων για κάθε χώρο του σπιτιού, από έπιπλα και φωτιστικά έως διακοσμητικά και αξεσουάρ. (ikea.com/aboutus)
- Το Κόμμα των Πρασίνων του Ευρωκοινοβουλίου κατηγόρησε την ΙΚΕΑ για φοροδιαφυγή φόρων της τάξης του ενός δισ. ευρώ για την δραστηριότητά της στην Ευρώπη. Και η συγκεκριμένη εταιρεία διατηρεί θυγατρικές σε Λουξεμβούργο, Λιχτενστάιν και Ολλανδία, ενώ έχει υιοθετήσει ένα μοντέλο franchising με προμήθεια 3% επί των κερδών των καταστημάτων που της επιτρέπει να μεταφέρει ευκολότερα τα κέρδη της μεταξύ χωρών καθώς δεν χρειάζεται να έχει παντού φυσική εμπράγματο παρουσία. (Boffey, 2018)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

6.1 ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ

Τον Απρίλιο του 2021 το κυβερνητικό επιτελείο υπό τον αμερικανό Πρόεδρο Joe Biden, ανακοίνωσαν την πρότασή τους για την εδραίωση ενός παγκόσμιου ελαχίστου εταιρικού φόρου της τάξης του 21%, με στόχο την καταπολέμηση του φαινομένου των φορολογικών παραδείσων και των διαφυγόντων κερδών. Νωρίτερα την ίδια περίοδο η Υπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ, Janet Yellen, είχε δηλώσει πως έχουν ξεκινήσει οι συζητήσεις για το εν λόγω μέτρο σε επίπεδο G20. Επιπλέον, από την πλευρά του το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) φάνηκε να ενστερνίζεται αυτή την πρόταση.

Κατά τον David Böcking (2021) και το περιοδικό Spiegel η επιβολή ενός τέτοιου είδους φόρου θα αυξήσει σημαντικά τα έσοδα των κρατών που πλήττονται περισσότερο από τους φορολογικούς παραδείσους όπως οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Γαλλία και η Ισπανία. Από την άλλη πλευρά χώρες που εξυπηρετούν ως εξωχώρια οικονομικά κέντρα όπως η Ολλανδία, η Ιρλανδία, οι Νήσοι Κέιμαν και οι Βερμούδες θα δουν τις καταθέσεις στις τράπεζές τους να μειώνονται σημαντικά και ως επακόλουθο και τα κρατικά τους έσοδα, καθώς οι πολυεθνικές είτε θα συρρικνώσουν είτε θα αποσύρουν τα κεφάλαιά τους. (Böcking, 2021)

Στις 5 Ιουνίου του ίδιου έτους έπειτα από την συνεδρίαση των 7 ισχυρότερων οικονομιών του πλανήτη προέκυψε μία νέα πρωτοποριακή απόφαση. Οι G7 συμφώνησαν ομόφωνα πως πρέπει να γίνουν ουσιαστικές συζητήσεις ώστε να υπάρξει στο μέλλον ένας ελάχιστος παγκόσμιος εταιρικός φορολογικός συντελεστής ύψους 15%, ώστε να δοθεί τέλος στην φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή. Η Janet Yellen χαρακτήρισε αυτή την απόφαση ιστορική, και ο γερμανός Υπουργός Οικονομικών Olaf Scholz δήλωσε πως αυτά είναι καλά νέα για την δίκαιη φορολόγηση και άσχημα νέα για τους φορολογικούς παραδείσους. (Islam F., 2021)

Εν τέλει στις 8 Οκτωβρίου του 2021 η παραπάνω πρόταση επιβεβαιώθηκε πως θα μπει σε εφαρμογή από την συνεδρίαση των Υπουργών Οικονομικών των χωρών του G20. Έπειτα από αυτό, σχεδόν 140 χώρες υπό την εποπτεία του ΟΟΣΑ συμφώνησαν στην δέσμευσή τους για την εφαρμογή του ελάχιστου εταιρικού φόρου των πολυεθνικών, γνωστό ως Δεύτερος Πυλώνας (Pillar Two). Έτσι αυτές οι χώρες προετοιμάζουν το νομικό και φορολογικό πλαίσιο για την εφαρμογή του νέου πλαισίου. Συγκεκριμένα, τα 27 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμφώνησαν να προσαρμόσουν τον Δεύτερο Πυλώνα στις συνθήκες της Ένωσης με στόχο την εφαρμογή του ελάχιστου φόρου σε κάθε χώρα έως το τέλος του 2023. Οι ΗΠΑ επίσης έχουν ως στόχο την εφαρμογή της Οδηγίας του Δεύτερου Πυλώνα έως το 2025. Αντίθετα χώρες όπως η Ρωσία και η Κίνα ακόμη δεν ενστερνίζονται πλήρως την εν λόγω Οδηγία και φέρουν τις δικές τους αντιρρήσεις. (Gottlieb, 2023)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι φορολογικοί παράδεισοι και η υπεράκτια δραστηριότητα παρά την ιστορία δεκαετιών που έχουν παραμένουν βασικό θέμα των σύγχρονων οικονομιών. Οι υπεράκτιες εταιρείες καταφεύγουν σε πρακτικές που οδηγούν σε φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή με στόχο τον μικρότερο δυνατό πραγματικό φορολογικό συντελεστή επί των κερδών τους.

Και από την παρούσα βιβλιογραφική ανασκόπηση αναδεικνύεται πως το πρόβλημα των φορολογικών παραδείσων εκτείνεται γεωγραφικά σε όλη την υφήλιο. Από μικροσκοπικά κρατίδια και πριγκιπάτα όπως τα Νησιά Κέιμαν και το Λουξεμβούργο μέχρι σύγχρονες χώρες του δυτικού πολιτισμού όπως η Ολλανδία, η υπεράκτια δραστηριότητα βρίσκει το γόνιμο έδαφος που οδηγεί στην φοροδιαφυγή.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της ανωνυμίας και των χαμηλών φορολογικών συντελεστών σε συνδυασμό με την ευελιξία των νομικών και φορολογικών πλαισίων των κρατών δημιουργούν τις συνθήκες που προσελκύουν ξένα κεφάλαια πολυεθνικών και συνεπώς στην δημιουργία φορολογικών παραδείσων.

Επιπρόσθετα, παρά την αδιαμφισβήτητη συνεισφορά της τεχνολογίας στην ανθρωπότητα, το διαδίκτυο και ακόμη πιο πρόσφατα καινοτομίες όπως το blockchain και τα κρυπτονομίσματα δημιουργούν ένα νέο ταχύτατα εξελισσόμενο περιβάλλον όπου οι πολυεθνικές εκμεταλλεύονται για να μειώσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Σε αυτό το φαινόμενο παίζουν σημαντικό ρόλο οι ελεγκτικές εταιρείες και κυρίως οι Big 4, οι οποίες μέσω των υπηρεσιών τους οφείλουν να αποτρέπουν την χρήση παράτυπων λογιστικών και φορολογικών πρακτικών, γεγονός που ιστορικά δεν είναι δεδομένο. Επιπλέον, όπως διαπιστώνονται από τα παραδείγματα παραπάνω, οι πολυεθνικές που χρησιμοποιούν τους φορολογικούς παραδείσους συμπεριλαμβάνουν και πολλούς κολλοσούς και διάσημα brands της παγκόσμιας οικονομίας όπως η Apple, η Nike, τα IKEA και τα Starbucks, αποδεικνύοντας πως μέρος του φαινομένου είναι εταιρείες εντελώς διαφορετικής δραστηριότητας.

Οι αρμόδιοι φορείς όπως η ΕΕ και ο ΟΟΣΑ, παράλληλα με την διαρκή ανάδειξη των προβλημάτων από μέσα και οργανισμούς όπως το Oxfam και το ICIJ, δημιουργούν και ανανεώνουν ορισμένες οδηγίες προκειμένου να γίνουν δικαιότερα τα φορολογικά συστήματα ανά τον κόσμο. Η λίστα μη-συνεργαζόμενων μερών και το πρόγραμμα Anti-BEPS του ΟΟΣΑ συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου, αλλά ακόμη δέχονται δριμεία κριτική ως ανεπαρκή.

Τέλος, γίνεται αναφορά στις πιο πρόσφατες εξελίξεις που διαδραματίζονται στο παγκόσμιο φορολογικό προσκήνιο. Είναι κατανοητό πως το μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας κοινότητας επιθυμεί την διευθέτηση του ζητήματος των υπεράκτιων οικονομικών κέντρων, με τον ορισμό ενός κατώτατου εταιρικού φορολογικού συντελεστή για τις πολυεθνικές σε διεθνές επίπεδο. Αυτές οι κινήσεις δείχνουν την σημασία του φαινομένου της υπεράκτιας δραστηριότητας και των φορολογικών παραδείσων για τις χώρες και τους πολίτες τους. Για αυτό τον λόγο θα πρέπει να γίνει περαιτέρω έρευνα προκειμένου να προσδιοριστούν με ακόμη μεγαλύτερη ακρίβεια οι επιπτώσεις των φορολογικών παραδείσων, να εξεταστούν νέοι τρόποι φοροδιαφυγής καθώς και να κριθεί η αποτελεσματικότητα των μέτρων που παίρνονται από τις αρμόδιες αρχές και φορείς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. About. (n.d.). OECD. <https://www.oecd.org/tax/beps/about/>
2. About Us. (n.d.). Starbucks. <https://www.starbucks.com/about-us/>

3. Addison, S. and Mueller, F. (2015) 'The dark side of professions : the Big Four and tax avoidance.', Accounting, auditing accountability journal., 28 (8). pp. 1263-1290.
<https://dro.dur.ac.uk/31120/1/31120.pdf?DDD2+tnhj96>
4. Advantages and Disadvantages of Tax Havens. (2023, January 28). Offshore Protection.
<https://www.offshore-protection.com/tax-havens-advantages-disadvantages>
5. Agrawal, David R. (2021) : The Internet as a Tax Haven?, CESifo Working Paper, No. 8924, Center for Economic Studies and Ifo Institute (CESifo), Munich
https://www.econstor.eu/bitstream/10419/235294/1/cesifo1_wp8924.pdf
6. Albrecht, C., Duffin, K.M., Hawkins, S. and Morales Rocha, V.M. (2019), "The use of cryptocurrencies in the money laundering process", Journal of Money Laundering Control, Vol. 22 No. 2, pp. 210-216.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JMLC-12-2017-0074/full/html?skipTracking=true>
7. Beebeejaun, A. (2021), "The Double Irish and Dutch Sandwich strategies and tax avoidance in Mauritius", Journal of Money Laundering Control, Vol. 24 No. 4, pp. 737-751.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JMLC-09-2020-0103/full/html?skipTracking=true>
8. Berglez, P., & Gearing, A. (2018). The Panama and Paradise Papers. The Rise of a Global Fourth Estate. International Journal Of Communication, 12, 20.
<https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/9141>
9. Big Four, big influence: architects of corporate tax avoidance embedded in EU policy-making to fight the problem. (2018, July 10). Corporate Europe Observatory.
<https://corporateeurope.org/en/pressreleases/2018/07/big-four-big-influence-architects-corporate-tax-avoidance-embedded-eu-policy>
10. Böcking, D., Hesse, M., Reiermann, C., & Sauga, M. (2021). Joe Biden Declares War on Tax Havens – in Europe, Too. Spiegel.
<https://www.spiegel.de/international/world/joe-biden-declares-war-on-tax-havens-in-europe-too-a-aaf5f2c1-0634-489d-9b49-b9e6939cac3e>

11. Boffey, D. (2017, December 18). EU investigates Ikea after Dutch deals reduce tax bill by €1bn. The Guardian.
<https://www.theguardian.com/business/2017/dec/18/eu-probes-ikea-after-dutch-deals-reduce-tax-bill-by-1bn>
12. Brevini, B. WikiLeaks: Between disclosure and whistle-blowing in digital times. Sociology Compass. 2017; 11:12457. <https://doi.org/10.1111/soc4.12457>
13. Chardonnet A., Langerock J. (2017, November). Blacklist or Whitewash? What a real EU blacklist of tax havens should look like. Oxfam briefing note.
<https://policy-practice.oxfam.org/resources/blacklist-or-whitewash-what-a-real-eu-blacklist-of-tax-havens-should-look-like-620383/>
14. Cockfield, A. (2021). SECRETS OF THE PANAMA PAPERS: HOW TAX HAVENS EXACERBATE INCOME INEQUALITY. Columbia Journal of Tax Law, 13(1), 45–76. <https://doi.org/10.52214/cjtl.v13i1.8979>
15. Corporate Tax Haven Index - 2021 Results. <https://cthi.taxjustice.net/en/>
16. Effective Tax Rate - Overview, Calculation, Example, Importance. (2022, December 20). Corporate Finance Institute.
<https://corporatefinanceinstitute.com/resources/accounting/effective-tax-rate/>
17. EU list of non-cooperative jurisdictions for tax purposes. (n.d.). Consilium.europa.eu.
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/>
18. European Commission, (2022, December 8th). Taxation: Embracing the digital transition to help fight VAT fraud and support EU businesses. Brussels.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_7514
19. Fitzgibbon, W., Hallman, B., & Mustapha, B. (2020, April 6). What is a tax haven? Offshore finance, explained. ICIJ.
<https://www.icij.org/investigations/panama-papers/what-is-a-tax-haven-offshore-finance-explained/>
20. Gajewski, Dominik. (2020). Holding company as a special form of tax optimization used in selected european countries. Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego. 2020. 27-32. 10.33226/0137-5490.2020.5.3.
21. Gardner, M. (2017, July 21). Tax Avoidance: Nike “Just Did It” Again, Moving \$1.5 Billion Offshore Last Year.

<https://itep.org/tax-avoidance-nike-just-did-it-again-moving-1-5-billion-offshore-last-year/>

22. Giese S., Hoffmann A. (2000). Tax Evasion and Risky Investments in an Intertemporal Context. Quantification and Simulation of Economic Processes. <https://portal.dnb.de/opac/simpleSearch?query=idn%3D1206798815&cqlMode=true>
23. Gimdal, G. (2016, October 1). Briefing European Parliamentary Research Service. European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-AaG-589807-Bahamas-leaks-in-nutshell-FINAL.pdf>
24. Gottlieb, I. (2023, February 23). Global Deal's 15% Minimum Tax Seeing Pickup Around the World (Correct). Bloomberg Tax. <https://news.bloombergtax.com/daily-tax-report-international/global-deals-15-minimum-tax-seeing-pickup-around-the-world>
25. HADZHIEVA, E. (2016). Tax Challenges in the Digital Economy. European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/579002/IPOL_STU\(2016\)579002_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/579002/IPOL_STU(2016)579002_EN.pdf)
26. Hall, M., & Lewis, R. (2023, March 3). Amazon.com | History & Facts | Britannica. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Amazoncom>
27. History. (n.d.). Pfizer. <https://www.pfizer.com/about/history>
28. Houben R., Snyers A.,. (2018) Cryptocurrencies and blockchain. European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf>
29. How IKEA was started. (n.d.). About IKEA. <https://about.ikea.com/en/about-us/history-of-ikea>
30. Hudson, M., Chavkin, S., Mos, B., Candea, S., Rodrigues, F., Christoffersson, O., & Levin, C. (2014, November 5). Big 4 Audit Firms Play Big Role in Offshore Murk. ICIJ. <https://www.icij.org/investigations/luxembourg-leaks/big-4-audit-firms-play-big-role-offshore-murk/>

31. Huesecken, Birgit and Overesch, Michael, Tax Avoidance through Advance Tax Rulings - Evidence from the LuxLeaks Firms (September 23, 2015).
<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2664631>
32. Islam, F. (2021, June 5). G7: Rich nations back deal to tax multinationals. BBC.
<https://www.bbc.com/news/world-57368247>
33. Jancsics, D. (2018). Shell Companies and Government Corruption. In: Farazmand, A. (eds) Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-31816-5_3566-1
34. Janský, P. (2019, January 22). International corporate tax avoidance in developing countries. <http://grouperlavigne.free.fr/etr2019.pdf>
35. Jantscher, M. C. (1976, March 1). Tax havens explained: The advantages and disadvantages of tax havens, and how they operate. 13(001), 48.
<https://www.elibrary.imf.org/view/journals/022/0013/001/article-A011-en.xml?ArticleTabs=fulltext>
36. Jones, C., Temouri Y., Cobham A., (2018). Tax haven networks and the role of the Big 4 accountancy firms. Journal of World Business, 53 (2), 177-193
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1090951617303553>
37. Jones, Chris & Temouri, Yama & Cobham, Alex. (2017). Tax haven networks and the role of the Big 4 accountancy firms. Journal of World Business. 53.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1090951617303553>
38. Kemme D., Parikh B., Steigner T. (2020). Tax Morale and International Tax Evasion. Journal of World Business, Volume 55, Issue 3.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1090951619301488>
39. Liotta A., (2019). Cryptocurrencies: A Challenge for Tax Regulation. (LAW 2.0: NEW METHODS, NEW LAWS 7th International Conference of PhD Students and Young Researchers, Vilnius, Lithuania, 25-26 April 2019).
<https://iris.luiss.it/handle/11385/186070>
40. M. Hwang Smith, G. Smith (2008). Harvesting capital gains and losses. Financial Services Review 17 (2008) 309 –321
<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.392.321&rep=rep1&type=pdf>

41. Mara, E. R. (2015). Determinants of tax havens. *Procedia Economics and Finance*, 32, 1638 – 1646. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567115014902>
42. María T. Álvarez-Martínez, Salvador Barrios, Diego d'Andria, Maria Gesualdo, Gaetan Nicodeme & Jonathan Pycroft (2022) How large is the corporate tax base erosion and profit shifting? A general equilibrium approach, *Economic Systems Research*, 34:2, 167-198. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09535314.2020.1865882>
43. Neate, R. (2022, March 30). Starbucks pays just £5m UK corporation tax on £95m gross profit. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/business/2022/mar/30/starbucks-uk-corporation-tax-profit-administrative-expenses-royalties>
44. Nike, Inc. | History & Facts | Britannica. (n.d.). *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Nike-Inc>
45. Nwachukwu, Chijioke & Hieu, Vu & Moses, Chinonye. (2019). Competition intensity and innovation performance: insights from Nigeria micro-finance sector. https://www.researchgate.net/publication/340023294_Competition_intensity_and_innovation_performance_insights_from_Nigeria_micro-finance_sector/citation/download
46. Occasional Paper Series - Crypto-Assets: Implications for financial stability, monetary policy, and payments and market infrastructures. (2019, May 14). *European Central Bank*. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op223~3ce14e986c.en.pdf>
47. Offshore Financial Centers -- IMF Background Paper. (2000, June 23). *International Monetary Fund*. <https://www.imf.org/external/np/mae/oshore/2000/eng/back.htm>
48. O'Donovan J., Wagner H., Zeume S., (2018, September). The Value of Offshore Secrets: Evidence from the Panama Papers, *The Review of Financial Studies*, Volume 32, Issue 11, November 2019, Pages 4117–4155 <https://pdfs.semanticscholar.org/0a5e/e96ee984184e0015b163e570c1ed25c418d6.pdf>
49. Palan, R., & Author, S. (2009, October 1). History of tax havens. *History and Policy*. <https://www.historyandpolicy.org/policy-papers/papers/history-of-tax-havens>
50. Pandora papers: biggest ever leak of offshore data exposes financial secrets of rich and powerful. (2021, October 3). *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/news/2021/oct/03/pandora-papers-biggest-ever-leak-of-offshore-data-exposes-financial-secrets-of-rich-and-powerful>

51. Phillips, R., Gardner, M., Robins, A., & Surka, M. (2017, October 17). Offshore Shell Games 2017 – ITEP. Institute on Taxation and Economic Policy.
<https://itep.org/offshoreshellgames2017/>
52. Prem Sikka (2003) The Role of Offshore Financial Centres in Globalization, Accounting Forum, 27:4, 365-399
https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1046/j.1467-6303.2003.t01-2-00111.x?casa_token=zb7QBXr1fzgAAAAA%3A9X1bX3-ngLjy6eTdGkptrJGy_Xn9pqP8_jnFnGFnqpHY4OjygJnCDawa437XY7MQtTDx36Ktz8y3Hw&journalCode=racc20
53. Putaturo C. , (2021, February 15th). Time for a real reform to stop tax havens escaping the EU blacklist. Oxfam International.
<https://www.oxfam.org/en/press-releases/time-real-reform-stop-tax-havens-escaping-eu-blacklist>
54. RAPOSO, A. M., & MOURÃO, P. R. (2013). Tax havens or tax hells? 311 A discussion of the historical roots and present consequences of tax havens.
<https://hrcak.srce.hr/file/159036>
55. Rettig, Charles P.,(June 15, 2016). The Panama Papers and Lessons Learned from Years of Offshore Leaks . Journal of Tax Practice & Procedure, 2016.
<https://ssrn.com/abstract=2796347>
56. SHAXSON, N. (2019). The True Cost of Global Tax Havens – IMF F&D. International Monetary Fund.
<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2019/09/tackling-global-tax-havens-shaxon>
57. Tax avoidance: the role of large accountancy firms. (2013, April 26). Parliament (publications).
<https://publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmselect/cmpublic/870/870.pdf>
58. Tax Haven - Understanding How Tax Havens Benefit Companies. (2022, December 14). Corporate Finance Institute.
<https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/what-is-tax-haven/>
59. The Impact of Schemes revealed by the Panama Papers on the Economy and Finances of a Sample of Member States. (2017, April 3). European Parliament.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/572717/IPOL_STU\(2017\)572717_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/572717/IPOL_STU(2017)572717_EN.pdf)

60. The problem. (n.d.). Corporate Tax Haven Index.
<https://cthi.taxjustice.net/en/impact-and-solutions/the-problem>
61. Wahl-Jorgensen, K. (2014). WikiLeaks| Is WikiLeaks Challenging the Paradigm of Journalism? Boundary Work and Beyond. International Journal Of Communication, 8, 12. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/2771>
62. Wang, F., Xu, S., Sun, J. and Cullinan, C.P. (2020), CORPORATE TAX AVOIDANCE: A LITERATURE REVIEW AND RESEARCH AGENDA. Journal of Economic Surveys, 34: 793-811
https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/joes.12347?casa_token=F7H5ppAYE U8AAAAA%3A4lunfSgBQkW7FTuOOiL2-DnDiGnK-lhqQZVEQsRj6ykM7XeIUr NoapLBZhNOO34_RC4AaJyyXVOAe4VD
63. Wigan, D., (2014). Offshore Financial Centers στο βιβλίο Europe and the Governance of Global Finance (p.p. 156).
https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=XBGpAwAAOBAJ&oi=fnd&pg=PA156&dq=offshore+financial+centres&ots=MRS053kOg2&sig=xmAAbol7Mfy0G6M7vFFyB1fgCtO&redir_esc=y#v=onepage&q=offshore%20financial%20centres&f=false

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γκίνουλου, Δ. (2017). *Φορολογική Λογιστική* (2η ed., Vol. A). Broken.
2. ΖΟΠΟΥΝΙΔΗΣ, Κ., ΔΟΥΜΠΟΣ, Μ., & ΕΣΚΑΝΤΑΡ, Μ. (2019, July 8). *Η δύναμη των πολυεθνικών*. Naftemporiki.
<https://www.naftemporiki.gr/opinion/624019/i-dynami-ton-polyethnikon/>
3. ΝΕΓΚΑΚΗΣ, Χ., & ΤΑΧΥΝΑΚΗΣ, Π. (2013). *ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ*. ΔΙΠΛΟΓΡΑΦΙΑ.
4. ΝΕΓΚΑΚΗΣ, Χ., & ΤΑΧΥΝΑΚΗΣ, Π. (2017). *ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ*. ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ.